

CHP'de
Devletçilikten
Ne kaldı?

CHP'DE BUHIRAN MEMLEKETTE BUHIRAN

Ümitsizlik

Devlet adamlarımızın en soğuk-kanlısı ve tecrübelisi sayılan inönü bile, çığ gibi büydeye güdüklülerin altında dengeşini kaybetmeye benziyor. Son olayları başka türlü izah çok gic.

Kendi eseri olan sekili demokrasiyi yaşatabilmek endişesiyle, hertürk tâvi ni kolaya veren inönü, bir bakıyorsunuz, Millî Sefe atfedilen davranışlarınızın önumüze gitmektedir. Genel Başkanın ithamlarının ağırlığı altında, nefis müdafasına zorlanan politikacılara karşı, parti gıyotini işletiliyor.

Siz, istediğiniz kadar meseleyi, hukuka uydurmaya galınız, -ben ne yapabilirim ki, mahkeme böyle karar verdi. deyiniz, halk ekibi, gazetelerde çıkan yazılarından ve haberlerin verilişinden de az çok anlaşılmışlığı üzere, hükümlü vermiştir: Partiden, geçici bir süre için de olsa, ihraç edilenler, -Lése Majesté suçunu işlemislerdir.

Yıllar boyunca İnönü'nün ağzından bu tip davranışlarının mahküm edildiğini işten Paşa hayranları bile, şaşkındır, üzgündür. İnönü'yu gerçekten seven bir çok gazetecinin, «Paşa karşı Kasım Gülek'i savunmak durumunda da mı bırakılacaktır» diye yakındığını bu günlerde sık sık isittik. Nitekim İnönü de, cezalandırılan muhaliflerini suçlandıracak, Haysiyet Diyanının yaptığı gibi, onların son konuşmalarını ele almayor. Haysiyet diyanının kararıyla İlgişi elmiyan kabahatler araştırıyor. «Demokratik rejim parti içinde de kurulsun gibi məsələ fikirlerin arkasında gizlenerek, küçük tertiplerde bulunanlar vardır» diyor. Ahlak yoksuniarından, tertipçilerden, juntacılarından söz ediyor...

Uzatmıyallım ve bu tatsız hikâyeyi
burada keselim.

Huzursuz
memleket

Son İhraçlar, memleketekti buharanın
yeniden bir belirtisinden başka bir şey de-
ğil. Gençlik huzursuz, CHP. teşkilatı
huzursuz, zincir kuvvetlerin tünüsü hu-
zursuz. 27 Mayıs sahip çıkan bütün
kuvvetler huzursuz. Halk huzursuz. Hu-
zursuz olmasa, AP. kissacık bir zamanda
memleketin en büyük partisi olabilir
miydi? Günden güne kuvvetlenebilir
miydi? Bütün mührifetleri Menderes is-
tismarlığını en çiğirtkan şekilde yap-
mak olan faşist kadro, koskoca bir par-
tinin başına gelebiliyor muydi? Dünə ka-
dar İnönüye tam bir güvenle bağlanan
bütün 27 Mayısçı kuvvetler, eyllardır
bunun için mi mücadele ettilik. tarzın-
da bir kötümserliğe kapılırlar mıydı?
Öfke ve bezginlik arasında boceaları
miydi?

"ki yıl sevk içinde, başarılı bir ekip
çalışması yapan plâneilar, bir babanın
eviâdına duyduğu sevgiyle bağlandıklı-
" plânın uygulanacağından tamamen

ümitlerini kesmeselerdi, istifalarını yazmaya elli var mıydı? Halk, planın inanılmazlığını gazeteler, planın müzakerelerini bir iki satırla geçigirebilir miydi?

CHP. teşkilatı, partinin günden güne eridiğini görmese, ufukta bir ümit ışığı: sezcze kongreler yarısı boş salonlarda yipiler miydi? Genel Merkez aleyleştirliği bu kadar hızlı gelişir miydi? Bir Genel Başkan, 1950 — 60 devresinin en ümitsiz günlerinde peşinden giden bir teşkilatı, -Bu insanlar, iktidarın nimetlerini, partizanca paylaşmak için mücadede etmişler, memnuniyetsizlikleri bu yüzden- diye suçlamak garabetine düşer miydi?

Manevî
çöküntü

Memleketin manzarası bu 27 Mayıs'tan önce geniş bir kütle, «İNÖNÜ'İ başına gel sin, hersey düzeyecek» inancıyla yaşıyor ve geleceğe ümitle bakiyordu. Millî Birlik İdaresinin yarattığı hayal kırıklığı devresinde de, Ümitler Paşadayıdı. İnönü'nün bir an önce iş başına gelmesi isteniyordu. Seçim sonuçları, kötümserlik getirdiye de, 27 Mayıs'ı yapan kuvvetler, hükümetin başına İnönü'nün gelmesiyle ferahladılar ve tekrar ümide kapıldılar.

Aradan bir yıl geçti. Paşa artık, eski Paşa değil, gözler değişti. İnönü, ona bağlananlara, bezginlik, kötümserlik ve ümitsizlikten başka bir şey veremedi. Menderes bile hiç değilse belli bir devrede, kütüclere bir hedef gösterebilmiş, onlara kalkınma ve ileriye sevkini sağlamıştı. İnönü İdaresi ise, ruhani ve heyecanları kuruttu.

İnönü'yu destekleyenlerin dahi, bugün tek dayanğı, İnönü' giderse, sonra umacılar gelir demekten ibarettir.

Sadece umumi korkusunla desteklenen bir lider ise, Türkîyemizi, sırkılen dijî siyasi, iktisadi ve sosyal buharandan kurtarmak için gerekli heyecan ve finansî, imkânî yok, yaratamaz. Böyle bir lidere, enerjileri fele ugratan çaresizlik duygusuyla, aneak tehammül edilir. Ehveni ser psikolojisi, fertleri de, milletleri de öldürür.

İnönü için çıkış yolu, geniş kütieler
lehine cesur tedbirler almak, süratli
ve adil bir kalkınmanın ayrılmaz un-
surları olan haikî ve devletçi bir pol-
itikaya sımsıkı sarılmak ve bu politikanın
dayanacağı sasyal kuvvetlerin geliş-
mesini hızlandırmaya çalışmaktır. Bu
maksatla, işgi ve köylü kütielerin suur
kazanmasını ve teşkilâtlanmasını sür-
atlıdirecek bir hüriyet ortamı yarat-
mak, halktan yana ilerici kuvvetlere her
bakımdan destek olmak lazımdır.

CHP'nin Parlamentoda azınlıkta bulunması ve koalisyon ortaklarının muhalefeti yüzünden, böyle bir politikayı denemenin imkansız hale geldiği söylemez. Unutmamak lazımdır ki, İlönü be-

gün hükümetin başındaysa, herkesin bildiği üzere, bu, zinde kuvvetlerin sâyesindedir. Kayseri auff gibi, incir ge kirdeğini doldurmayan meselelerin kapsadığı fırtınalarda, bu destekten boy bof faydalananmakta tereddüt etmemiştir. Hükümet, esasen bu desteği dayanarak ayakta durmaktadır.

Desteksziz is görmek maddem ki milim
kün degildi, o halde bu desegi, saray
enstriklarini yerine, halksi, devletci ve
hürriyetci bir politikanin emrinde kula-
nmak, en akilice yoldu. Demokrasiyi,
susuz kalmis bir fidan gibi solmaktan
kurtarip, saglamlaştırmak anacak
böyle bir politikayla mümkün olabilir-
di. Inönü, bu yolu denemedi. Muhabazakâr
kuvvetlere tâviz üstüne tâviz veren sta-
tükoeu bir politikaya yöneldi. Fikir ve
teşkilîalanma hürriyetini köstekliyen
kanunlara el silmedi. Halktan yan-
ilerici kuvvetlere karşı açılan iftira kam-
panyası ve filili tecavizler, tasvip edili-
yoruncu intibâi yaratıldı.

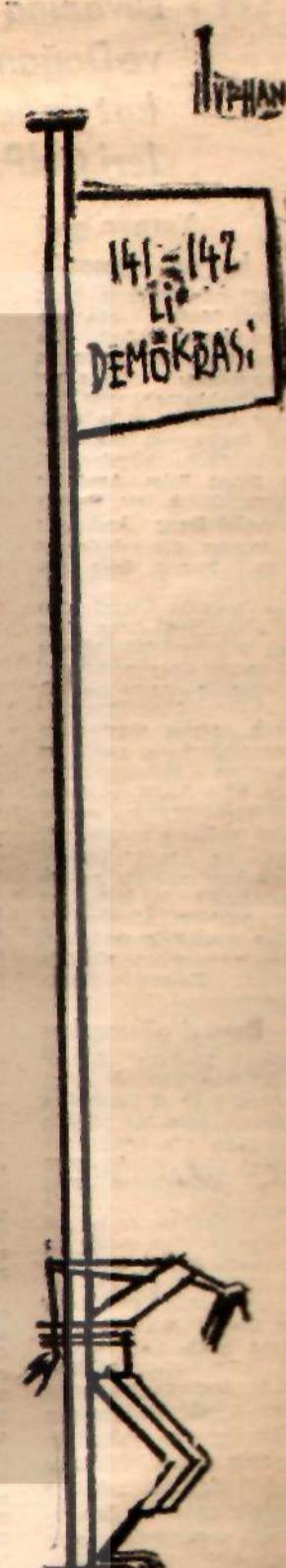
Yağmur eker

dolu biçem

Bu politikanın ne getirdiği artık açıkça belli olmuştur: Menderes devrini geri getirmeyi vadeden AP. gittikçe kuvvetlenmektedir. CHP.aleyhtarı oylarla dayanan koalisyonındaki iki parti, AP. tarafından yutulmaktadır. Zayıflayan CHP. nasıl biteceği kestirelimyen bir buharı içindedir. Kurultay sonuçları ne olursa olsun, İnönü, parti içi mücadeleden otorite ve prestij koybederek çekacaktır. Zinde kuvvetlerin, İnönü'ye olan güveni, gittikçe azalmaktadır. Sermayedarlara ve büyük çiftilere dayandırılan en fazla iktisadi politika, tesirlerini enflasyon veya artan işsizlik şeklinde hissettirecektir.

Gelecek yıl ortalarında yapılacak o-
lan mahalli seçimlerde ve Senato seçim-
lerinde, AP. nin eksi bir başarı sağlaya-
cağı, yaygın kanadıttır. Bütün zinde kuv-
vetlerde yaratacagi huzursuzluk ise or-
tadadir. 1985 genel seçimlerinin korku-
su sindiden ruhlari sarmıştır. Yaklaşan
seçimleri, felaket şeklinde görme tem-
yili kuvvetten nektedir. Koalisyondaki
CHP. ye aleyhtar oyrlara dayanan parti-
lerin, politika sahnesinden bütünlük si-
linip gitmek endişesiyle, seçimler yak-
laşınca CHP. ye karşı tutum takınmak
zorunda kalmaları da, koalisyonun gü-
lüklerini artıtabilir ve buharan çabuk-
laştıtabilir, kısaca, İnönü'nün, uğrana
bertürlü tâvizî verdiği şekli demokrasi,
bu tâvizler yüzünden, gittikçe çıkmaza
saplanmaktadır. Hersey, toplumun zinde
kuvveilerini günden güne âdetâ zorla
kendi içen uzaklaştıran İnönü, Mende-
resçilerin politikasını yapmaya mah-
kûm edilmiş gibi cereyan etmektedir.

Bu durumda Çetin Altanın sözleri-

DEMOKRASİYE BAĞLIYIZ.

le sormak lazımdır: «Şayet hükümet se
bilhassa İspet Paşa bu sürüyü (gericiler)
normal yollardan köşeye sokamayı-
yorsa, onları karşısında cephe alanla-
rı reddetmeye kalkmak yetkisini veda-
mında nasıl bulabilir? Yarın kendisi z-
radan çekildiği zaman, bütün ileri kad-
roları dağılmış bir millet, bu umaci sü-
rüsüyle basbasa kalınca ne yapacaktır?

O zaman durum çok feci olacaktır... Gericiler hertürlü taviz içinde yüzlerlerken, boyunza ilerielilere gelme takmak, Türk milletine gizli cezalar hazırlamak demek olur.

1945'deki hataların cezasını fazlaıyla çektiğim. Kuzum artık 1962'deki hataların da cezasını çekmeyelim.»

Doğan Avcıoğlu

gumun en yetkin ogulları belirttilmesi ve İrfan Tansel'in her tür siyasi mânaların dışında kalma azmi, ordu birliğinin daha sağlam temellere oturtulmasına imkân verecek çok önemli bir gelişme sayıyor.

Ortak Pazar

Yunanistanla bir ortaklık anlaşması imzalayan Altılar, bütün israrları rağmen, Türkiye'yi Ortak Pazar'a alımıya niyetli görünmüştür. Nitekim, Müşterek Pazar Komisyonu ortaklık anlaşması inzalamanın önce Türkiye'ni 6 yıllık bir hazırlık devresi geçirmesi ve meselenin bu hazırlık devresi bittikten sonra tekrar ele alınmasının, Altılar Bakanlar Konseyine tavsiye etmiştir.

Ortak Pazar Komisyonu, 1961 Nisanında yapılan müzakerelerde, Türkiye'ni bir hazırlık devresi geçirmesi fikrine israr etmemiştir. Fakat o tarihlerde bunu, nazi kâne bir atlatma'ya dayanır. Türk Hacıosmanî, kıymetleri kopartılmışlar her ne pahasına olsa olsun, Altılar ortaklık anlaşması imzalamaya zorlamıştı. Ama bu gayretler neticesiz kalmıştır. Bu sebeple, Türk hükümete tâbi Müşterek Pazar'a girmek hissünden başarısızlığa uğradığı kabul etmek lazımdır.

Aşında bu başarısızlığa sevinmek lâzım. Zira Ortak Pazar ile Yunanistan tipi bir anlaşma, Yunanistan'dan çok farklı ekonomik şartlar içinde bulunan memleke timiz bakımından felaket olabilir. Bizişin en önemli mesele, ihracatlarımızın uygun şartlarda Ortak Pazarda satılabilmesi dir. Uzun vadeli ticari anlaşmalar bunu sağlayabilir.

Dünyaya pirincé giderken, evdeki bulgurdan olmaya lütum yekut.

İş Bankası

Özel teşebbüsün kalezi olan İş Bankası, devletin özel sektör'e cömert hediye ettiği müseseelerden biridir.

Şimdî devlet, özel teşebbüs yeri bir finansman bankası he diye etmek isterdir. Bu müsse senin parasının önemli bir kısmı in devlet verecek. idaresi tamamen büyük sermayedarlara birakılacaktır. Karma ekonominin temel kuralları parayı veren devletin diliğinde calmaktan vazgeçmesidir. Halbuki ortada İş Bankası vardır. Sıra Kalkınma Bankası vardır. Bu bankalar özel sektörün uzun vadeli finansman işini mü kemmelen karşılayabilirler. Ama yeni bir banka, yeni bir çiftlik demektir.

Halen çiftliklerin başında İş Bankası gelir.

İş Bankasının ikyüzünü yakından bilen Cemal Hüsnü Taray'ın bu konuda Cumhuriyet'e yazdıktır. İlgîyle okunmağı değer:

İş Bankası, bugün sahiptir. Evvelce bu bankanın kuruluşundan bulunanlar kendilerini bu müsse senin bir nevi varisi adediler. Onlar da ortadan çekildi.

İş Bankası hukukan bir anınamı şirkettir. Fakat bir milyon hisse senetlerinin ancak dörtte biri hissini şahısların elindedir. Ve bunların umumi heyette, banka idaresinde sözleri geçmez. O ka-

dar ki idare meclisinin dörtte birini bile seçememektedirler. Diğer hisseler İş Bankası Emekli Sandığı ile Maliye Bakanlığına kasalaradır. Başka memlekete lerde bir anonim şirketin kendi hisse senetlerini toplaması yasak edilmiştir. Dağıtıltı yüksek emekli ikramiyeleriyle bir zamanlar epeye minâkaşalarla yol açmış olan İş Bankası Emekli Sandığı bilgilâr İş Bankası Müdürlüğü'nden emrinde veyahut etkisi almada dur. Atatürk'ün gelirini Ankara Dil ve Tarih Fakültecilerine bıraklığı hisse senetleri de Maliye'ye devredilmiştir. İş Bankası Emekli Sandığı bu hisselerden (325000) inî Maliye Bakanlığı da Atatürk'e inî 275,676 hisse dahil (393,336) hisseleri ellerinde toplamışlardır. Bu suretle dörtte üç ekseri yet İş Bankası Emekli Sandığı yanlısı bilvâsatı muamelesi kontrollâbî olmasızı lazmı gelen İş Bankası Umum Müdürlüğü ile Maliye Bakanlığı'na muâlîhasalarındadır.

Bu vaziyet tamamen abnormalidir. Ya İş Bankası Emekli Sandığının da hisseleri hususî şâhsî ra dağıtılmış yahut hükümeti fiili vaziyeti görecek bankayı tamamen devletleştirmelidir. Bu ikinci hal sekilî bittabî bankanın bugünkü hisse senetleri dağıtmış itibâriyle daha mantıklı ve akıl varacağı tabii bir netice olur.

Bu bankanın idare meclisi âza larını bugün tavsiyesyle Maliye Bakanlığının ettiği halde anonim şirket perdesi altında Maliye Bakanlığının devlet namuna İş Bankası muamelelerinin mesuliyetini doğrudan doğruya üzerine almakmaktadır.

Bugün filen bütün selâhiyet, mesuliyeti tâyin edilmiş bir meclî idare ile gölgelenen banka umum müdürüüğine bırakılmıştır.

Bu karar muazzam bir sermaye, ihtiyat akçesi ve mevduatla ilgili bir banka mesuliyetinin, hatta bütün vaktini yalnız banka sunan muamelelerine hasredecek ne kadar mütehassus ve titiz olursa olsun bir umum müdürüüğe bırakılması, idarede lütûmu kabul edilen kontrol ve mesuliyet prensiplerile bağdaşamaz.

İş Bankası, Emekli Sandığının esfâdeki hisseleri, hususî şâhsîlere intikal ettirilmelidirce bu müsse senin anonim şirketi mahiyeti bir fiction, yani bir yapımı olmak tan çıkamaz.

Bu yapılamazsa en doğru yol bankayı devletleştirmektir.

Hususî şâhsîlere bir hisseleri isteyenlerle birakılabilir. İş temiyelerin hisseleri ihtiyat akçesi ve piyasadaki durumu dikkat göztüne alırsak müinasip ve adil bir bedelle satın alınır.

Atatürk'in hisse senetleri gelirlerinden Ankara Dil ve Tarih Fakültesine bırakılması yolunda milleti mîmîttar bırakılan vasyetleri ne ve bu vasyetin diğer hükümlerine bittiği bütîn nesiller boynca hürmet edilecektir.

Esasen hisselerinin 3/4 toplu ma alt İş Bankasının devletleştirmesi gayet kolaydır. Bu suretle birlesen hisseleri devlet için tâyin edilecek. Bu tâyin bir banka, başka yeni bir teşkilâta ihtiyaç bırakılmaksızın devletin elinin altında hazır bulunmakta dur.

Aynı zamanda devlet bir tasla bir kaç kuş da vurmış olacaktır.

(Mahkeme kararına uyarok yayinallyadığımız tezzip yazısıdır)

TEKZİP

YÖN DERGİSİ Yazı işleri Müdürlüğüne

Derginizin 21 Kasım 1962 tarihli 49. sayısının 6. sayfasının orta sütunun sonlarında 7 fıkra numarası altında şahsî ilgilendiren ve hâkikate hizâlakâ olmayan bir yazı okudum. Bahsedilen hadisenin cereyan ettiğî 18 Kasım 1962 Pazar günü ben sabahın erken saatlerinde İstanbul'dan Izmit'e gittim. Gecenin yarısına yakın saatlerde şehre avdet ettim. Beşerber yoluyla yaptığım ve İzmit'e karşılaştığım ve görüşüğüm zevât ile bu hisseleri isbat ettim.

Okuyucularımız bu yazdırıklarımızın doğru olduğu vekâline kapılmasınlar diye hakkındaki yazının yalan olduğunu bildiriyorum. Bu hisseleri hukuki takip hakkını bâzı kalmak üzere Derginizin ilk çikacak sayısında aynı sayfa ve sütünlerde, aynı punto ile nezâri reâ ederim.

Nurettin TOPÇU

Biraz da dedikodu..

C.H.P. Kurultayında tartışılabilecek meselelerden biri de, dörtlerin kirli çamaşırıdır.

Gülek'in hikâyesi herkesçe malum: Gülek, Albay Fens'e, Nüvit Yetkin için hoş cümleler ihtiya ettiğini bir mektup yazmış, sonra da mektup yazdığını inkâr etmiştir. Mektup yazması önemli değilse de, sonradan inkâr yolunu seçmiş, Gülek'in lehine kaydedilecek bir puanı sayılamaz.

Nihat Erim'e gelince, İnönü'nün bir zamanlar sağıolu olan bu 32 yıllık C.H.P. II. Menderesle işbirliği yapmakla suçlandırmaktadır. Yaptığı miz soruşturmalardan edindiğimiz bilgi şu: 1954 seçimlerinde C.H.P. nin tam bir yeniliğe ugaraması üzerinde, İnönü, Bayar'ın C.H.P. yi kapaya çağından endişelenmiş ve D.P. ile 12 Temmuz Beyannamesine benzer bir anlaşma gidişini uygun bulmuş. İnönü, fikrini Erim'e agra rak, onu bu işe memur kılmış. Anlaşma zemini: C.H.P. seçimlerde yeniliği kabul etmiştir. «Loyal muhalefet» yapacaktır. İktidar da muhalefete karşı aynı şekilde hareket edeceğine dair teminat verecektir.

Nihat Erim, meseleyi Dr. Sarol ile dost olan Fazıl Serafettin Bürge'ye açmış ve Sarol vasıtâsıyla Menderes'le görüşmüştür. Bu görüşmede Menderes, Bayar'ın su sözlerini Erim'e söylemiş: «Inönü'ye güvenilmez Oyalama politikası takip edip, zaman kazanmak istiyor.»

Bu sözlere Erim'in cevabı ise şu: «İtidâ politikası bir zaruretin icabidir. Bu politikanın dölfürse, ben gekiririm.»

Erim, bu sözleri daha sonra, İnönü'ye anlatmış, İnönü «doğru» demiş. İtidâ politikası, o güç zamanlarda partîye faydalı olmuş. İl ve İlçe C.H.P. ye yapılan baskın hafiflemiş ve parti nin faaliyeti canlanmış.

Gel zaman, git zaman İnönü, parti politikasında değişiklik yapmak ihtiyacı duymuş. «Fazla angajmana girdik, neylesek, demeye başlamış. Erim ise, «Ben geref sözü verdim. Eğer parti politikasında bir değişiklik yapmak gerekiyorsa, müsaade edin, ben kenara çekileyim. Yeni politikayı başka biriyle yürütün.» demiş. İnönü, «Hüseyin Cahit, nasiî duruma göre politika yapıcıydı, Erim'i iknaya çalışmışsa da, eski Başbakan Yardımcısı «mazur görün, ben yapamam» cevabını vermiş.

Inönü ile Erim arasına yoğunluk girmesi, bu mektuptan sonra başlar. Erim, niyâhet Haysiyet Divanına sevkedilir. Haysiyet Divanı raporunda, İnönü'ye atfen, «Erimi, Menderesle görüşmeye ben memur ettim. Fakat beşeri zaaf gösterdi. İbâresi varmış.

«Beşeri zaaf» sözü Erim'i çok üzümüş ve İnönü'ye olayların iç yüzünü aşıklıya çevirmiştir. İhtiyatlı Erim'in elinde, olayları teşerrüdüyle anlatan İnönü'nün bir mektubu varmış... Bunun üzerine İnönü, Câfer Tüzel'i Erim'in niyetlerini öğrenmeye memur etmiş, neticede İnönü'nün bir mektupla «Beşeri zaaf» isnadını geri almıştır. İnönü, bir mektup kaleme alarak, bunu bizzat Ferit Melen'in bütçesine bırakmış. «Nihat Erim güzide bir C.H.P. lidir. Beşeri zaaf sa ben gösterdim» meâlindeymiş. Mesele böylece kapanmış. Bundan sonra Menderes, bakanlık tek lîf ettiye de Erim, C.H.P. den ayrılmamış. Büyük Elçilik teklifini de reddetmiş. Kıbrıs Müşavirliği ise söyleymış:

Menderes, Kıbrıs meselesinin çıkmazda olduğunu anlatmış. Erim, o ana kadar yürütülen politikanın yanlış olduğunu söylemiş. Hükümet politikası, milletlerin kendi mukadderatını kendi lere tayini (self-determination) ilkesine kar-

şı koyp, Kıbrısın Ingilizlerde kalmasını sağlamaktı. Birleşmiş Milletler ve dünya halkı efsâlesi ise, self-determination tarافتaydı. Self-determination'a karşı koymakla Türkiye, Kıbrıs dâva simi kaybedecektil. Erim, doğru politikanın iki millete, ayrı ayrı self-determination hakkını tanımması olduğunu Menderes'e anlatmış. Nitekim İnönü de bu görüşü benimsedi.

Bunun üzerine Menderes, Erim'in Kıbrıs işini üzerine almasını istemiş. Erim, hayır demis, memuriyet kabul edemeyeceğini bildirmiştir. Menderes, «Millî vazifeden kaçtığını radyoda ilan ettiğim» demis. Neticede, Erim, memurluk statüsü sâsi dışında, Kıbrıs müşavirliğini kabul etmiş.

Erim — Menderes hikâyesi kısaca bundan ibaret.

Kıbrıs gibi millî bir meselede yardımcı olmak tan kimse kimânamaz. Yalnız, Erim'in Menderes'le çok sıkı münâsebet kurduğu intibâhî vermesi ve hakkında yazılıları cevaplandırmaktan kaçınması hatalı olmuştur. Bu münâsebetlerin daha fazla aydınliga ihtiyacı vardır. Kesinlikle söyle nebolecek tek şey, Erim'in Menderesle dostluğu na ragmen, C.H.P. den ayrılmaya hiç bir zaman yanaşmadığı ve İnönü ile C.H.P. idarecilerinin Erim'i partiden ihraç teşebbüs etmedikleridir.

Avni Doğan'a gelince, Atatürk devrinde kâma bu aksa C.H.P. lâlin hikâyesi söyle: Doğan, A.P. ile koalisyonla isimli ilk hükümetin başkanlarından biri. Af müzakereleri sırasında, Pak süs'ün tekli üzerine, A.P. lâlere «ya 24 saat için de bizim görüşümüzü kabul edersiniz, ya istifa edersiniz» diye ultimatom vermişler ve istifalarını yazmışlar. Sonradan öbür bakanlar caçmış, istifalarını yurtusuyalar. Avni Doğan ise eynamamış...

Doğan, İnönü'nün ikinci koalisyon kurulduğu sırasındaki manevralarını da tasvip etmemiştir. Anlaşmazlık, buradan başlıyor. Bir Parti Meclisi toplantılarında ise, Avni Doğanın, partizanlıkla suçlandırılan teskilâti savunması Doğudaki assiyâzilikten şikayet etmesi üzerine, İnönü'ye azarlar bir şekilde, «Avni Doğan Bey, koalisyonla aleyhîrâr da onun için böyle konuşuyor,» demiş. Doğan da aynı tonda mukabelesi üzerine kıyamet kopmuş. Genel Merkezîler A. Doğan'ı, junta'ci lâlere işbirliği yapmakla suçlandırıyorlar. Avni Doğan ise, bu iddiaları şiddetle reddediyor. «Tam tersi» diyor. Turgut Göle içâ de, junta'ci lâlî iddiaları var. Göle de, «aslâ» diyor. Genel Merkezî arası idâlî, 22 Şubat öncesi günlerde, bazı Merkezî idare Kurulu üyeleri C.H.P. Gençlik Kollarını karşı davranışlara teşvik etmemiştir. Gençlik Kollarıyla vazifeli Merkezî idare Kurulu üyesi olan Göle, ondan habersiz girişilen bu tertipleri çok tehlikeî bulmuş... 27 Mayıs yaratan Ordu — Gençlik birliğini zedeliyecek teşebbüsleri sert bir dille tenkit etmiş. Bir Merkezî idare Kurulu toplantılarında, onun junta'ci lâlî yaptığı inâma söyleyince de, «iftira edenler namusuzzâr, ispat edin,» diye kapıyı vurup tek mis.

Junta iddialarının ne dereceye kadar doğruduğunu kestirmeye tabii imkân yok. Yalnız Avni Doğan ve Turgut Göle'nin «çirkin ifâflâr» dedikleri bu iddiaları yayanlar var. Bu kimseler, dürüstliğin içâbî iddialarını detilleryle açıklamadırlar.

Bir takım adamları, İnönü'nün ifâflârına cevap verdiler diye partiden atmak, bunun parti lâlîlerini ve efsârını taâmin etmediği görüncé, fâsilâlara bu adamları çürütüneye kalkışmak, dürüst politika değildir.

Millet, açık rejim şampiyonu luâzûndan, tarihi şâhsiyetine uygun davranışlar bekliyor.

TIP'e Saldırınlar

Belli bir grubun Türkiye İşçi Partisi toplantılarında devamlı hâdisecek çakırıkları malum. Bu durumda asylâş kuvvetlerinin hâzırlığı olması şart. Üstelik millî maç da yok. Fakat bayar... Asa yîş kuvvetleri böyle bir ihtiyâlî düşülmeli. 40 - 50 kişilik bir zırba grubunun karşısına, bir kaç jandarma gönderilir!..

TIP Yönetim Kurulu'nun aynen yayımladığımız bildirisi, durumu çok güzel belirtiyor:

«Dünkü vahsi tecavüz olayı dan sonra sormak mecburiyetini duyuyoruz: Türkiye'ye Anayasaya hükmülmüş midir? Kanun var mıdır? Vatandaşların canı, malı en tabii haklarını korumakla gö

YON 12 ARALIK 1962

Kurultaylarında Doktrin Tartışmaları

1931 kurultayı

Serbest Parti, «Ben, liberalim» de
mişti. Demiryolu politikasının
şampiyonluğunu yapan C.H.P. ise
«Ben, devletçiyim» dedi. Başbakan İsmet,
1930 yılında, Sivas'a demiryolu, ulaşması
dolayısıyla, ilk defa olarak devletçiliği sa-
vundu. 1931 Mayısında toplanan CHP'nin
Üçüncü Büyük Kongresinde, devletçilik,
diğer temel ilkelerle birlikte, parti prog-
ramında yer aldı. Programda Birinci mad-
denin C fikası: «Ferdi mesai ve faaliyeti
esas tutmakla beraber mümkün olduğunda
kadar az zaman içinde milleti rıfha ve
memleketi umumi ve yüksek menfaatle
rinin icap ettirdiği işlerde, bılıkta ikti-
sadi sahada, devleti fiilen alâkadar etmeksiz
mümkin esaslarımızdan» diyor.

Bu tarif, ciddi bir devletçilik anlayışı
ortaya koymaktan uzaktı. Özel teşebbüs
esas alan bu formül, bugün özel teşeb-
büs esas, devlet ise yardımci... diyen Ali
can'ın devletçilik anlayışından, çok fazla
farklı gözükmemektedir. Nitekim 1961 Ku-
rultayında, bu tarz bir devletçilik târifî
ne itiraz eden ekmemiştir. Tek itiraz, İ-
stanbul delegeesi Hasan Vâsi Beyden gel-
miştir. Hasan Vâsi Bey, Sanayi ve Ma-
din Bankasını tenkit ederek, «Banka...
fabrikalar yapıyor ve esnafa rakip bir
vaziyete giriyor... Erbabı Sanayi bundan
büyük zarar görmekte...» diyor. Fakat
bu iddialar gerçekten uzaktı. Banka, el-
ne geçmiş bulunan 5 fabrikayı, kuruluş
kanununa uygun olarak, özel sektörde dev-
retmeye çalışmaktadır öte bir iş yapmıyordu.
Bu maksatla Banka, fabrikalarдан
birinin hisse senetlerini satışa çıkartmış,
ne çare ki zehri bulamamıştı. Kisaca, dev-
letçilikten sıkayıp klimse yoktu ve Parti
Programında yer alan devletçilik târifî,
liberal bir devletçilik görüşü getiriliyordu.
Bu sebeple, İktisat Vekili Mustafa Şeref
Bey, İstanbul delegesinin tenkitlerini ce-
vaplandırmakta güçlük çekmedi ve libe-
ral devletçiliği su sözlerle savundu:

«Devletçi olmak... Bizzat ticaret...
istihsal hayatına girerek kazanmak gaye-
sinî takip etmek demek değildir. Devlet
çilik tanzim... mûrakabe... himaye... tef-
tîs eder. İcâbında âmme hizmeti şeklinde
bizzat idâre eder... Âmme hizmeti şeklinde
deki (faaliyetleri)... Hususî Teşebbüsle
hârakâtımız takdirde, vatandaşların bir kis-
mi diğerinin nef'ine çalışmakla müntezi
olabilir. Yahut... Hizmet läzyâile istih-
sal olunamaz. Buna mâni olmak için...
(Devlet) âmme hizmeti şeklinde onu idâ-
re eder. Devletçilik bu şekilde olduğuna

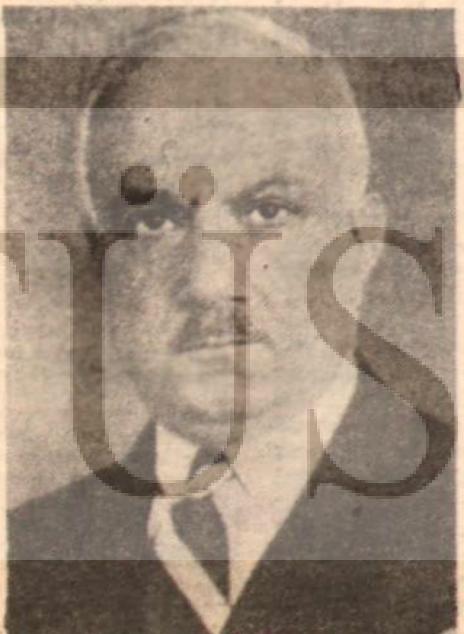
göre... Hiç bir suretle hususî teşebbüs
ile devletin rekabet hâline geçmesi (ni)...
ifâde etmemektedir.»

Parti programında yer alan diğer ik-
tisadi hükümler de, zayıf bir hükümet
programının yuvarlak ifadelerinden fark
lı değildi. İste bazı örnekler: «İktisatta
hareketli sermaye mühimdir... Kredi ve
sigorta meseleleriyle, ihtiyaçın talep ettiği
ehemmiyette istigâl olunacak... İthalâ
tin ihracattan fazla olmaması ve en niha-
yet aynı kıymette olması, tediye muvâze
nesinin temini için elzam adettiğimiz şart
dır... Memleketin inkişafında bütün ticari
faaliyetler mühimdir... gibi.»

Devletçilik böyle başladı. Fakat çok
geçmeden bu tip liberal bir devletçilik
anlayışının yetersizliği anlaşıldı. 1932 de,
özellikle 1934 ten itibaren, tatbikata eidi-
di bir devletçilik görüşü hâkim oldu. 1935
Kurultayında parti programı da tatbikat
taki devletçilik anlayışına uyduruldu.

Mustafa Kemal devletçiliği

Atatürk 1935 yılında, «Bizim tatbik
ettığımız ekol devletçiliklerdir. En ileri ikti-
sadi yol budur» diyor. Kurultayı açar
ken de Atatürk, «Yepyeni bir gürümü
ekonomi düzeni kurmakla uğraşıyoruz.
sözlerini söyleyindir. Liberal görüşlü ikti-
sat Bakanı Celâl Bayar ile, 1936 yılında
«Memleketimizde gürümü bir ekonomi
nin esaslarını kurmak istiyoruz» görüşü

Recep Peker
«Vatandaş, özel teşebbüsle
istismar ettiliremez»

C.H.P.'de Devletçilikten ne kaldı?

Genel Başkan inönü CHP Gençlik Kurultayında, devletçilik
ilkesinin başına «mutedil» sıfatını eklediğini açıklıyor. Parti-
nin aşırı orta yolcu doktrineri Turhan Feyzioğlu da «Bizim
devletçiliğimiz.. Mustafa Kemal devletçiliğidir.» diyor. Aynı
kongrede Kadıköy ilçesi delegeleri ise «1950'den sonra ve
Server Somuncuoğlu zamanında CHP'nin devletçilik anlayışında
liberalizme kaçış mahiyetinde yapılan değişikliğin,
bugün icaolorna göre tashihini istiyor. Kurultayda da, e-
ğer hizip mûcdelelerinden açık vakti kalırsa, CHP ilkeleri
tartışma konusu olabilir. Eskiden Kurultaylarda bu ilkeler,
özellikle devetçilik uzun uzun tartışılırdı. Hem de bugünkünden
çok farklı şekilde... CHP Kurultaylarındaki devletçilik
tartışmalarını ve program değişikliklerini inceleyen aşağıda
ki yazında, dünle bugünün farkını göreceksiniz.»

nü savunuyordu.

Dördüncü Kurultayın açılış gününde,
radyoda konuşan C.H.P. Genel Sekreteri
Recep Peker ise, partinin yeni devletçilik
görüşünü, halkın oyuna su sözlerle açık
hyordu:

«Ulusal çalışmayı ypratan ve ulus
yığını istismar eden liberalizme karşı
cepheimi dâha sıkıştırıyoruz.. Her yerde
son nefesini vermekle olan liberal dev-
let tipinin kucağına benselyip büyüyor...
Sınıf kavgası yollarını sık sık kapıyoruz.
Bizim korporatif akıma kapıldığımız huk-
münü çikarmak lazımdır. Kontrolsüz ge-
niş istihâsalçılığın müstehlikleri istismar
etmesi fikrim de beğenmiyoruz... Türkiye
de her teşebbüs ulusal bütünlüğün ahen-
gine uygun olacaktır. Yeni programımızın
müstehlik... yığınlarına karşı fiyat empo-
zisyonu yapacak tröstleri ve kartelleri ta-
nunguya ve devlete fiyat kontrolü yet-
kisi veren ruhu, Partinin... ana düşün-
cesini... belirtiyor... Devletin ekonomide
yapılacak vazifesini ve... Serbest Sanayi
tanzip ve murakabâ edicilik vazifesini ge-
nişletiyor... Serbest Sanayi ve Serbest
ticarete bırakılan yer, normal kazanç di-
sında istismara varamaz.»

CH.P. genel Sekreteri Recep Peker,
Parti programı görüşülmeye başlarken
de, programda değişiklik yapma lüzumu
nu su sözlerle belirtiyordu: «Biz... hukü-
mete de, partie de devletçiyiz. Buna
karşı olanlar (liberalikte sebst olun)»
diyorlar. Liberal sistem... Ulusun... Mu-
vafakiyet yollarını kapamak demektir.
Biz devletçi olmasaydık paramızın... kiy-
meti temin edilebilir miydi? Ödeme denk
ligimiz mümkün olur muydur? Eneble
malları Türk pazarlarını istilâ ederdi...
Şu halde devletçilik bir parti vasfi olarak
kalınmalıdır, devletin vasıfları arasında ye-
rini almalıdır. Yeni programda devletçili-
ğin târifini açık bir hâle koymuyoruz. Eski
programındaki târif (hususî teşebbüs ser-
besti), devlet de İktisadi bakımından iste-
diği geylere yapmakta (serbest) diyor-
duk... Liberal fikirdeki ikinci cümleyle
almadan diyorlar ki: banâ devlet kâns
maz... Bir Kızıl Marksist de her seyi dev-
letin yapacağı, hususî teşebbüs bir
sey bırakılmayacağını ifâde ediyor. Hâkî
kat ne öyle, ne de böyledir. Bu noktayı
yenî program aydınlatıyor... Devletçili-
ğimizin hakiki mânâsi hususî teşebbüsün
serbest olduğu, fakat umumi menfaatler
noktasından gerekli olan her ekonomik
teşebbüs devletin yâpicılık saha ve selâ-
hiyetini açık bulunduruyor. Devlet kendi

yapacak ve... Teşvik ve himaye ettiği en
düstriyi kontrol da edecektir... Türkiye
de hususî teşebbüslerle bırakılmış herhan-
gir bir iş yalnız teşebbüsler olanların kabî
liyetinden büyümüyor. Türkiye gümruk
kapılarını büyük duvarlarla örümür. Millî Sanayi derletmek için her kolaylığı
temin etmiştir.»

Devlet bu yardımcıları beslediği ulu-
sal endüstrinin kontrollsüz çalışma ile ulu-
su istismar etmesine kayıtsız kalamaz...
Normal çalışmayan sermayenin... Teşvikî
mevzuu bahis olamaz.»

Peker, liberalizm için de şunları söy-
liyor:

«Ekonomik liberalizm, dünyanın inti
zâminî bozaeak ve az kazançlı insan yığın-
larının yaşayışlarını tazyik edecek mahi-
yetten kurtulamamıştır... Devletin müda-
halesini meşru kılan schepler buradan ge-
liyor... Liberalizmin kâr ihtisasi, içsîyi,
müstehlik ve müstahsîli ezmîyen bir ö-
ğüde tutulsayıdı, beşerîyetin bugünkü isti-
raplarının ve sınıf kavgalarının büyük bir
kışmına mahâl kalmaz.»

Geniş devreye nazarın, 1935 te görüş-
lerin ne kadar değiştiği ortadadır.

1935 programında devletçilik

Devletçilik, ilk defa 1935 programın-
da ciddi bir tarife kavuşmuştur. Dördün-
cü Kongreye sunulan programda, devlet-
çilik için, 1931 programındaki hüküm tek-
riliştirdikten sonra ilâveten şöyle deniyor
du:

«Devletin ekonomi işleri ile ilgisi fiili
surette yâpicılık olduğu kadar, özel giri-
şimlere ön vermek ve yopilmakta olan
işleri düzenlemek ve kontrol de etmektr.»

Devletin fiili olarak, hangi ekonomik
işleri yapacağınnı belirtmesi, ulusun ge-
nel ve yüksek asıllarına (menfaatlerine)
bağlıdır. Bu lütum üzerine, devletin fiili
olarak, kendi yapmağa karar verdiği iş,
eger özel bir girişim elinde bulunuyorsa,
onun alınması her defasında özü bir
kanun çikarmaya bağlıdır. Bu kanunda
özel girişimin uğrayacağı zararın, devlet
tarafından ödeme şekli gösterilecektir.
Bu zarar oranlarıınken gelecekteki kazanç
ıhtimalleri hesaba katılmaz (1935 Progra-
mi: Madde 5).»

Görlüğü gibi, 1935 programının,
devletçilikle ilgili hukmî bir hayatı geniş
letilmiş, özel teşebbüs kontrol ve devlet
leştirmek programa alınmış ve devletles-
tirme hâlinde mübâlaga tazminat bedel
leri ödenmesi önlennmiştir.

"AT SIRTINDAKİ ADAM,,

Ordunun Politikadaki Rolü : 4

(Londra Muhabirimiz Mete Tunçay, Prof. S. E. Finer'in kitabı özetlemeye devam ediyor)

1) Silahlı Kuvvetlerin Sivil iktidara Tesir etmesi

Askerlerin, memleketi idare edenlere tesir ederek, onları kendi görevlerine inandırmaya çalışmaları, hakları olduğu kadar görevleridir de. Buna «müdahale» denemez bile. Fakat gerçekte, meşru tesirle siyasi baskı arasında bir ayrılmak çok güçtür. Günümüzün Amerika Birleşik Devletlerini ve 1930 larsın Japonasını örnek alarak bu farkı görmeğe çalışalım.

Pentagon'un A. B. D. hükümeti içindeki tesiri, baskı sınırlarına kadar gelmişdir. Bunda Amerikan hükümet sisteminin ve alemlilik geleneğinin payı büyük olduğu gibi, günümüzde savunma meseleleriyle dış politikanın ayrılmaz olusunun da payı vardır. Kuvvetler ayırmış prensibi, Amerikan tarihinde, yalnızca yürtütme, yasama ve yargılama iktidarının birbirlerinden bağımsız olmaya kalmış, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetlerinin de ayrı sayılması na varmıştır. Silahlı kuvvetler, istediklerini hükümete kabul ettirmek için kongre komitelerini kullanırlar ve halkı etkisini izlemeye çalışırlar. Propaganda faaliyeti, bütün milletin gözü önünde olur. Fakat zaman, bu içindeki çalışmaların Anayasası çerçevesinde kaldığı söylenemez. Örneğin, 1958 tarihli bir Millî Güvenlik Konseyi kararına dayanarak Amerikalı subayların girişikleri gerici kampanya, her gelen vatandaşlara ve hattâ hükümetin kendisine karşı, askerleri «sandoktrine» etmekten de ileri gitmiştir. Ordu milletin parasıyla, komünizm aleyhisi konferanslar ve Freedom Fighters denilen toplantılar düzenliyerek sivillerin düşüncesine bile hâkim olmak istemiştir. Yine de, senel چizerlerle Amerikan silahlı kuvvetlerinin sivil sivası hâya ta karışmasını, meşru tesir ölçülerinde kabul etmek gerekir. Bu bakımından, İngilterenin durumu da A. B. D. ne benzer.

1930 larin Japon ordusu ise, siyasi partilerden farksızdı. 1935 ten itibaren Japon askerleri, gençliğin yetişirilmesini kontrol etmeye başladılar. Subaylar öğretmenlere moral eğitim yaptırları. Savunma Bakanlığı Eğitim Bakanlığı ile birlikte milyonlarca propaganda broşürü basıp yedi. Ordu, dışa genişleme ve içe güdümlü ekonomi içi siyaset gösteriyordu. Japon ammâne hukuk, gerekince, kabinedeki Harp ve Bahriye Vekillerinin silahlı altında olan askerlere verilmesi, ordunun işini geniş ölçüde kolaylaştırdı. 1936 da İmparator, eski Dışişleri Bakanı Hirota'yı kabineyi kurmakla görevlendirdi. Ordu siyasi Partilerin idaresini bertaraf etmeye kararlıydı. Hirota, Harp Bakanlığını General Terauchi'ye vermek zorunda kaldı. Terauchi de istifa etti. Terauchi'nın diğer üyelerinin seçilmesine karşı. Neticede ordunun kuklesi bir hükümet teşkil edildi. Bu kabinetin, bütçenin yüzde 46'sını orduya ayırmamasına rağmen, tabii, 1937 Ocak ayında Seiyukai Partisinden Hamada Mecliste bu durumu tenkit etti. General Terauchi ordunun hakarete uğradığını ileri sürerek Harp Bakanlığı adına resmi bir tebliğle partileri ve parlamanteri suçladı. Hirota düştü. İmparator muttedil bir adam olan General Usaki'yi davet etti. Usaki'nın hükümet kurmasına askerler, bîhassa Mançurya'daki ordu Komutanı General Itagaki itiraz ettiler. Bu kere, General Hayashi Başbakan oldu. O da Itagaki'yi kendisine yardımcı yapmak istedî. Diğer ordu birlikleri ve Bahriye kâsi koydu. Neticede partili siyasetçilerden ayrı ve askerin istediği gibi bir kabine kuruldu.

2) Silahlı Kuvvetlerin sivil iktidara şantaj yapması

Japon örneği sivillerle askerlerin nasıl çatıştırmalarını göstermek bakımından avdînlâticidir. Fakat, işin içine tehdidin girdiği şantaj seviyesinde müdâhale için bir başka örneğe bakmamamız gereklidir. Suriye'de 1955 yılından itibaren gelişen olaylar, ordunun siyasi düşmanlarına karşı korkutma teknigini nasıl kullandığını açıkça ortaya koymustur. Bu devrin mühim adamı, Suriye ordusunun gizli emniyet teşkilatı olan Deuxième Bureau'nun genç başkanı Yarbay Sarakti. Sarac siyasette radikal Ba'ath partisini tutuverdi. Bu Parti 1954 de diktatör Çeçeli düşürlüktükten sonra yapılan seçimler sırasında kurulmuştu. Meclisin coğunluğu bağımsızlardaydı. Halk Partisinden 28. Millet Partisinden 13 mebus çıktı. Ba'ath'tan da 16 üye seçilmişti.

Şehirli avdînlârlardan kurulu olan Ba'ath, Arap Birliği için Misirla işbirliği yapmayı tutuyor, emperyalizme, dolayısıyla Batıya karşı duruyordu; Dış politikada

sarıhtır ve ince ayrımlara elverişlidir. Onlar için «revolucion» (ihtilâl) çok değerli bir kelimedir; bu kavram, bir memleketin sosyal yapısında hayli köklü değişimler yapıldığını anlatır. Her darbe yaparken bu sözcüğü kullanmak ister, ama halkın kanıza. Sonra, «Golpe de Estado» terimi vardır. Bunun kelime manası coup d'état ile aynıdır, ama Latin Amerikan kullanışında Golpe ile devlet başkanının devrilmesi anlatılır. Daha sonra, Cuartelazo gelir, bu düpêdiz «ekşîla» ayıklanması demektir. Bazan akım kalan bir darbe kanlı bir iş savasa yol açarsa da, ihtilâlden farklı olarak Golep'nin de Cuartelazo'nun da amacı kan dökmeden hâkimî deşîfetmek veya sivil iktidara son vermektedir.

Başarılı bir Golpe örneği, 1944 te General Farrell'in Arjantin Başkanı Ramírez'i devirmesidir. Ramírez'in Milîver devletleriyle bozusmasına kızan bir subay grubu Sasa Rosada'ya yürüyerek tabancalarla hâdiyye Başkanı istifa ettirmiştir. Suriye'ye 1948 de bir darbeyle diktatör olan Albay Zaim'i kısa zaman sonra deviren karşı - darbe de klâ

(VII) Hükümet etmek üzere askeri bir cuntanın tayıni, değişikliğin geçici olduğunu vaad etti, muhalifetin önlenmesi.

Bu tablonun evrenselliğini göstermek için üç ayrı ülkeden örnek alalım:

IRAK, 1936. General Bekir Sîki, bir çok kabile işsiz bastırımla zihret yapmış bir askerdir. Bir sürü siyasetçi, Irak'ın geleceğe için bu genelde bel bağlamıştı, o da İslahatçı asker modeli olarak Kemal Atatürk'ü özeniyordu. Sonbahar manevralarında, Bekir Sîki, içinde olan genel kurmay başkanına vekâlet edecekti. Manevralar başlamadan Bagdat'a yürüme ye karar verdi. Harp Bakanı Abdüllatif Nuri'ye düşüncelerinden bahsetti ve bunu anlaştı. İki birlikte Kralı hitaben bir istida hazırladılar, ayrıca Bagdat halkı için de bir bildiri yazıldı. Bekir Sîki manevraya hazırlanan orduların ikinci-sini sınırla tutarak birincisile başkente yöneldi. Bu orduya «Millî İslahat Kuvveti» adını verdi. Öte yandan aşiler başa geçirilecekleri yeni hükümeti de seçtiler - bu maksatla Ahallî fırkasından Hikmet'le anlaştılar. Bir sabah Birinci Ordu birlikleri Bagdat'a girdi ve Bekir Sîki askeri işgalî işin etti. Uçaklar hâfka beyannamesi attı. Başbakan kabineyi topladı ve krala israf etti.

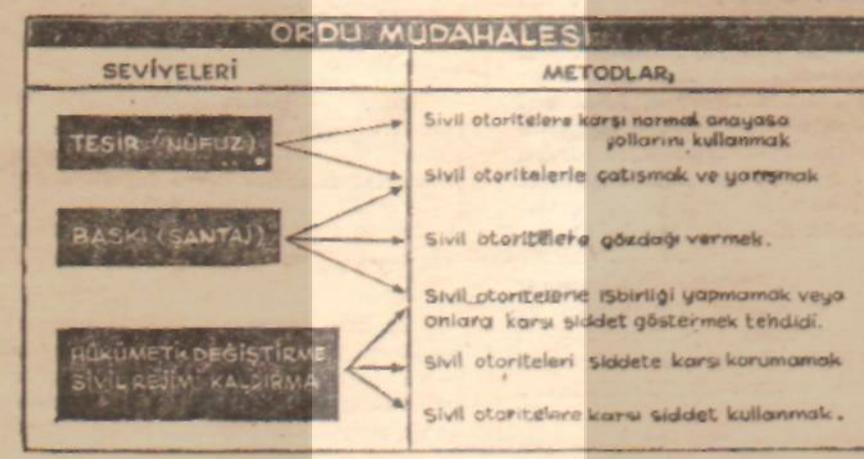
MISIR, 1952. Mısır'da kendilerine «Hür Subaylar» diyen bir asker grubu 1945'ten itibaren hükümeti yakmayı kuruyordu. 1952'de Wafî'din devrilmesi ve polis faaliyetinin artmasıyla askerlerin harekete geçmesi bir oldu. Önce, gösterme lik bir baş aradılar ve Necip'e yaklaştılar. Necip'in muavini Nâsûr'ın arkadaşlarından Hakim Ömer'di. Daha sonra çevrelerini genişletmeye çalışılar. Sûvariden El Şâfi, Piyadeden Şekvi «Hür Subaylar»a katıldı. Fakat, açıldıkları topçudan Mehamma, tekâflerini kabul etmek yerine, onlara cephe aldı. Bunun üzerine, daha fazla bekleyemeyeceklerini anladılar. Çeşitli olaylar, harekete geçiş zamanının öne alınmasında sebep oldu. Nihayet Temmuzun 23'üncü günü gece yarısından itibaren Kahire'de yürüyüş başladı. Sabah saat 3'te işgal tamamlanmıştı. General Necip başkomutan sıfatıyla gazetecilere amaçlarının hukukîlik, devamlılık ve demokrasi olduğunu izah etti. Nihayet, saat 6'da hareketin pronunciamiento'su rad yolda yayıldı. İskenderiye'de bulunan Kral Faruk, iki gün içinde ordunun ülümatoğunu kabul ederek tahtını terketti. Cuartelazo'a ilk sahâsi böylece bitti.

GÜNEY KORE, 1961. Bu memleket te de General Pak bir süredir iktidarı almayı niyetlendi. Öğrenci nümayişleri, S. Rhee'nin devrilmesi ve yeni seçimler Pak'ın planlarını geri bırakmıştır. Fakat, Başbakan'ın orduya küçültme kalkması ve ileri gelen askerlerden bir kısmını emekliye ayırması, darbe için uygun bir fırsat oldu. General Pak, yine de Kore'deki Amerikan birliklerinin tepkisinden, cephedeki kitaların itatsızlığı kalkmalarından ve kendi rütbesinin küçüklüğünden çekinirdi. Bu yüzden genel kurmay başkanı General Chang'ı zorlavarak harekâti başlattı. 16 Mayıs 1961 sabahı Seoul ayaklanan subayların eline geçti. Neysé ki, Pak korktuğuna uğradı. Cephedeki askerler söz dinlediler, Amerika İlar üzümdürler ve önce kaçır saklanan Başbakan İki gün sonra teslim oldu. Böylelikle 600.000 kişilik bir ordudan 3.600 ünîn desteğiyle kansız bir cuartelazo gerçekleşti.

Bu örneklerin hepsi iyi hazırlanmış ve başarıya ulaşmıştır. Fakat, başarısızlığa uğrayan cuartelazo'ların sayıca daha çok olduğunu unutmamak gereklidir. Güney Amerika tarihinde, yüzlerce akım kâsi bu tip darbe gösterilebilir. Cuartelazo'ların ortak bir özelliği, sivil tepkisinin hemen hiç hesabı katılmamıştır.

(VI) Hükümetin deşîfetini ilâzı.

YÖN 12 ARALIK 1962

müsbat tarafsızlığı, iç politikada sosyal reformları savunuyordu. Sarac, 1954 seçimlerinde bu partisi emrindeki gizli bliçeden destekledi. Sonra da Baath'ın düşmanlarına karşı mücadeleye başladı. Önce, Irakla birleşmeyi tutan sahî Halk Partisini ele aldı. O sıradı katıldıkları Genel Kurmay ikinci başkanı Albay Malkî'nın Halk Partisinden bir tertibe kurban gettiğini rota atı (bu subay, Baath'ın liderlerinden birinin kardeşi). Bu olay dolayısıyle, yetmiş beş sivil ve otuz subay yargılanıldı; Halk Partisi kapatıldı ve ileri gelen partillere bir çoğu mahkûm oldu. Senen 1955 ti, ikinci yıl sonra, Sarac ikinci darbesini verdi. İngiltere, Fransa, Türkiye ve İraq'ın desteğiyle hükümeti devirmeye teşebbüs suçundan kırk yedi siyasetçi mahkûmeyi ve vorıldı. Eski diktatör Çeçeli de sanıkların arasındaydı. Ancak üç kişi beraber etti. Mahkûm olanların çoğu sağçıydı. Sarac üçüncü darbesini, 1957 Ağustos ayında hükümeti devirmeye teşebbüs etti. Üç Amerikalı subay sanık dışı etti. Sonra, ordunun hakarete uğradığını ileri sürerek Harp Bakanlığı adına resmi bir tebliğle partileri ve parlamanteri suçladı. Hirota düştü. İmparator muttedil bir adam olan General Usaki'yi davet etti. Usaki'nın hükümet kurmasına askerler, bîhassa Mançurya'daki ordu Komutanı General Itagaki itiraz ettiler. Bu kere, General Hayashi Başbakan oldu. O da Itagaki'yi kendisine yardımcı yapmak istedî. Diğer ordu birlikleri ve Bahriye kâsi koydu. Neticede partili siyasetçilerden ayrı ve askerin istediği gibi bir kabine kuruldu.

3) Silahlı Kuvvetlerin Hükümeti değiştirmesi veya sivil rejimi büsbütün kaldırması

İpa'da kullanılan Coup d'état (hükümet darbesi) deyimi, fazla geneldir. Biz «sivâz», «darbe», «sayaklanması», «baş kaldırma», «ihtilâl» sözlerini aşağı yukarı hep aynı anlamda kullanırız. Halbuki, Lâtin Amerikan terminolojisi çok daha

sık bir Golpe de Estado idi. Subaylar sahâbin erken saatlerinde Başkan Zaimi ve Başbakan'ı tevkif ettiler, hemen bir askerî mahkeme yargıladılar ve vurdular.

Sonradan mahkeme zaferât aşkılandı, hâinîn kötülükleri sayılıp döküldü ve demokrasi vaad edildi. Bu metod çok basittir, fakat başarılı olabilmek için iyi hazırlanması gereklidir. Memleketteki siyasi kuvvetler adamakılı tâhil edilmeli ve çok dikkatli bir plan yapılması gereklidir. Yine de çoğu kere, hîni hacette kaçmak için bir uçak veya otomobil hazır bulundurulur.

Cuartelazo'nun da Golpe gibi iyice planlanması gereklidir. Bu kere, siyasi kuvvetler birlikte, darbeyi yapacak grubun dışındaki diğer silahlı kuvvetlerin de tavruları hesaplanmalıdır. Kuşla ayaklanması temel varsayımu ordunun bölgünmezliğidir. Bu sağlanırsa, başarılı bir cuartelazo Kore'de olduğu gibi bir avuç askerle yapılabilir ve Türkiye'deki gibi kansız olabilir. Cuartelazo'lar, sadece «monoton bir temsil» haline geldikleri Japonya'da değil bütün dünyada kâşîk bir tabloya uyarlar. Zaman sırasına göre olalar söyle gelişir:

(I) Trabjors, nabız yoklaması .

(II) Compromisos, Pazarlıklar ve katılma anlaşmaları .

(III) Accion, bir birliğin isyanı .

(IV) Pronunciamento, tebliğ bildiri .

(V) Başkentteki yayın merkezlerini ve hükümet binalarını ele geçir .

(VI) Hükümetin deşîfetini ilâzı .

IRKÇILIĞIN KAYNAKLARI: II

İrkçi milliyetçilik ve Türkiye

Tereyağ
yerine silah

Kişisel davranışın için bu sistemin tavsiye ettiği yol, bir çeşit barbare veya kuvvetli hislerle yaşama idi. Bu biçim hayatı, kahramanlar olarak gördüğümüz liderler kan suuru dışında hiç bir bağı olmaksızın yaşırlar. Fakat halk için bu tarz davranışın, sunlardır. Çünkü, liderin emrinde milli disiplin içinde kalabilmek fedakârlık istenir, liderin doğrudan veya «seçkin zümre» elle açıkladığı emirleri milli görev olarak kabul edilmelidir.

Ekonomi açısından iki sebeple devamlı olarak harp ekonomisi niteliğinde olmak sorundadır. 1) Kandan tevaris edilen irki sezgiye uygun hareket, kişisel hayatı olduğu gibi milli ölçüde de, kuvvet salıcı hareket olaaktır. Milletin (üstün irkin) güçlenmesi diğer milletleri tâbi kılmada (savaşta) gerçekleşir. Öyle ise devamlı gelişme, harp için kurulu devamlı bir düzen istetecektir. 2) Diğer taraftan, tarihi olarak teşekkül etmiş ve edecek sosyal grup veya sınıfların çatışan menfaatlerini sınıfsız bir millet olmak, sloganile hal mümkün değildir. Tarihi ve gerçek olan sınıf çatışmasını, sosyal düzeni değiştirmeden irkçi milliyetçiler söyle halletmek isterler: a) Sınıfların çatışmasını milli görev için yasaklamak. Gerçekte Nazi Almanyası ve Faşist İtalyasında kapitalistler serbest kalmış, işçilerden veya sendikalardan «taat etme» istemiştir. b) Tarihi sınıfların çatışan ekonomik ve sosyal menfaatlerini devamlı harp hazırlığı ortamında bağdaştırmak. Nitekim Nasyonal Sosyalist Almanya'da, Faşist İtalyada hükümet geçici olmayan birer harp hükümeti ve ekonomileri de harp ekonomileri idiler. G. N. Sabine bunu «devamlı politik sistem» olarak kabul eder, halbuki harp ekonomisi gerçekten buharlı zamanlarda uygulanacak bir sistemdir. Bir memleketin saldırganlık üzerine örgütlenmesi neticesinde, saldırı er veya geç gerçekleşecektir. Bu saldırının hududunu askeri güç tâyin edecektir. Askeri güç bir taraftan kana bağlanan millî bir myth'e itaatkarlığı, diğer taraftan silâh ve teçhizata dayanır. Burada, ücretim (istihsal) kaynaklarının hangi mal ve hizmetler üretimine tahsis edilmelidir şeklindeki, halkın refahı ile ilgili ekonomik probleme, Göring'in verdiği cevap gayet kesindir. «Alman Milleti tereyağ değil, silâh istiyor». Askeri güç olduğu sürece saldırganlık ne yönde olacaktır? Bunu geopolitik mülâhazalarla «hayat sahası» (Lebensraum) tayin edecektir. Bunun misallerini Naziler ve Faşistlerin saldırganlığı yakını mazide gördük. Hatırlanacaktır ki, gerek Naziler ve gerekse Faşistlerin «hayat sahası» Türkiye'yi içine alıyordu! Bu onlare iki sebebe dayanıyordu: a) Türkîn'in geopolitik mevkii; b) Aryan irkten olmamak. Askeri güç artılısına göre teşkilatlannmış ekonomilerin özellikle Alman ekonomisi ne gariptir ki, millî gelirin önemli bir oranını harp içinde harbe tahsis edememiştir! Almanyânin karşısında çarpanlar harp içinde millî gelirin daha büyük oranını harp ihtiyaçlarına ayırmakla gülennü bulmuşlardır. Burada ekonomik güç hiçe sayıp myth'e inanan Musolinin İtalyan Ansiklopediindeki şu sözlerini tekrarlayalım.

«Faşizm, hâlen ve her zaman, kahramanlığı ve ululuğunu inanır; kısaca doğrudan veya dolaylı olarak ekonomik sıkıkların tesiri olmayan hareketlere inanır. Gerçi bu akımın yirminci asırındaki temsilcilerinde ekonomiye uygulanan bir plan görüşü vardır; fakat bu, harp hedeflerine göre yürüyen bir plandır.

YÖN 12 ARALIK 1962

Idris Küçükömer

1933 seçim kampanyasında bir programı çikmaya reddeden Hitler söyle diyecektir: «Çünkü bütün programları nafıdedir». Aym Hitler 1930'da sosyalistlerin tarafına çekmek için «kahrolsun kapitalizm» dediğini ve bunu politik sebeplerle yaptığı bir sanayiciye yazmıştır. Değişik sınıf gerçeklerini oportunist tarzda başdaştırmakta Musolini de hitlerden farklı değildi.

Gelelim
Türkiye'ye

Türkiye'de Türkük üzerine yazı yazmış kimse olarak Ziya Gökalp irkçi milliyetçiliği reddetmiştir. Bununla beraber diğer negriyattan da açık olduğu üzere irkçi milliyetçilik Türkiye'de vardır. Irkçi milliyetçiler kendi sistemleri içinde tutarlı hareket ettiklerinde, memleketimizin içinde bulunduğu problemler karşısında ne tutum alabilirler?

Türkiye gelişmemiş bir memleketidir, yani kişi başına gerçek millî gelir düşüktür. a) Kalkınma bunu yıldan yıla artırma çabasıdır. b) Fakat bu artış kâfi bir ölçü değildir, sosyal ve politik denge sağlamak için artan gelir adil bölüştürmelidir. Kalkınmanın tek yolu, yüksek nüfus artışı karşısında daha fazla yatırım yapmaktır. Yatırımın gerçek kaynağı da gerçek iç ve dış (yabancı kredi) tasarruftur. Şu halde bu tasarrufu arturan yolları bulmak zorundayız. Diğer taraftan bölümün adil olması için, millî geliri bölüsen taraflardan ya-hut sınıflardan biri diğer taraflardan istismar edilmemelidir. Bu ise istismar imkânlarının kaldırılmasına bağlıdır.

Bu kaldırımı yapabilmek için de istisna edilen taraf davasını kamu oyunda ve gerekli politik kurumlarda bir baskı gurubu olarak ortaya koymalıdır. (141 - 142 nci maddelerin anti demokratikliği bundandır). Halbuki, irkçi milliyetçilik sosyal ve ekonomik bir değişim getirmedigine göre, yani reformcu olmadıktan, mevcut sosyal düzen ile yukarıda problemlere nasıl hal sekil getirilebilir? Irkçi milliyetçilikte bunların makul bir cevabı yoktur.

Aksine, millî kalkınma ve insanca yaşama ereği, onlar tarafından sistemi içinde ele alınamaz. Daha fazla gerçek millî gelir ve onun insanca bölüşümü irkçi prensiplerle bağdaşamaz. Savaşçı olmak, acımadan, Hitlerin tabiriyle «erkekçe hareket», adil bir bölümün yanından geçemez. Hâmanist bir tutum onların tavsiye ettiği kişisel ve millî davranışa aykırıdır. Onlardan hâlen Anadolunun her kösesinde orta çağda da eski şartlar içinde yaşayan büyük kütüllerin kamu oyuna gelmiş problemlerinden hangisine eğildikleri ve hangi yolu gözettilerini sormak gereklidir. Onlar, «kommünizm tehlikesi», sloganıyla çalışanların ezilmesinin başlica aleti olmaktadır.

Irkçılık, sosyal ve ekonomik açıdan muhafaza; kaldığını, Hitlerin söylediğ gibi sosyalizm kelimesini sadece diploması için kullandıklarına göre, mevcut sosyal ve ekonomik sistem içinde nelere sebep olabilir?

Önce içinde bulunan sistem ve şartlar icabı su varsayımlar yapılabılır: 1 - Türkiye savunmasını çeşitli anlaşmalara bağlamıştır. Şu halde bu bağlar mevcut iken savaşçı saldırgan olamaz.

2 - Nüfus artışı oranı yüksek, dolayısıyla tasarruf oranı düşük olduğu için sermaye birikimi için yahane sermayeye (krediye) muhtaçır. Halbuki yabancı sermaye Uluslararası, yani millî olmayan özelik taşırı ve yabancı finans man merkezlerinde irkçiların karşıtları musevilerin nüuzu büyütür. 3 - Türkiye'de çeşitli irklardan azınlıklar mevcuttur. 4 - Türkiye'de gelir bölüşümünde büyük adaletsizlikler mevcuttur (Plânlama hesapları).

Sımdı Irkçi bir politik sistemi biz kendi içinde tutarlı kabul edip Türkiye'ye tabii etmek istedığımızda (yani sistemi de tutarlı şekilde alduğumuzda, derme çatma olarak kabul etmediğimiz varsayımla), yukarıda varsayımlar veya şartlarla hemen görülecektir ki, Irkçi tutum Türkiye'de tezatlı yollarla girecek, problemleri aşındıracak bizzat millî gelî dâşlaşacaktır, neticede eklektik tam dejenere despot bir sistem olacak.

Üstün irk slagonuyle beslenen, savaşçı diye yetişirilen kitleleri tutmak gi-dalandırmak savaşla olur. Hangi silâhlarla kime karşı savaş başlatılacak? Anlaşmalar mîsaade etmeyeceğine, daha doğrusu irkçi bir Türkîn'in katılıceği bir müsterek harp kararında Türkîn'ın önemi bir sözcü olmuyacagına göre, saldırın anıtkarlarını fethedilmesi yönünde olabilir. Halbuki bizdeki azınlıklar meselesi artık Dünya kamu oyunda uluslararası bir konu olmuştur. Azınlıklar içinde müsenevi vatandaşların kardezi yabancı yardımla yakından ilgilidir.

Diğer taraftan, «millet sınıfı» bir yıldı, görüşü ile bareket edildiğinde, sosyal adalet onlara mesele olmayacağından sınıf farklarının yarattığı problemler Türkiye'yi sonu meçhûl neticelere sürüklüyor. Büyük şehirlerin yarısına yaklaşan büyülüklükler ile gecekondu gerçeği irkî myth'lerle halledilemez. Irkçular bu konulara eğildikçe ve konuları eklektik değil de bütün olarak ele alındıça çalışmaların içinde bocalayıp duracaklardır. Irkçular Batı'lılığıyla, gelişmemiş Türkîn'in sorunlarına eğilme cesaretini gösterebilirler mi? Bunun igeri bugündün Batı kıymetlerini tanımları şarttır. Kağınya myth'ten yâfıma bir motor takmaliyim.

Konuya bu noktaya getirince, gelecek yazda, yatanperverlik ve millî savunma güdüne sosyal ve ekonomik açıdan bakacağım.

Öhhöööö

O kafa, bu kafa

Yıl 1946:

— Ah kafa, kafa, kafa, kafa!

Yıl 1951:

— Ah kafa, kafa, kafa, kafa!

Yıl 1961:

— Ah kafa, kafa, kafa, kafa!

Hangi kafa?

«Ya o, ya ben!»

İnönü formülü buldu:

— Ya o, ya ben!

Kâsim Gülek, küt!..

— Ya o, ya ben!

Nihat Erim, küt!..

— Ya o, ya ben!

Turgut Göl, küt!..

Peki, kim kaldı geriye? Kemal Satır mı?

Korkarım, bırgün CHP bir yanda kâlaçak, İnönü bir yanda... O zaman İnönü:

— Ya o, ya ben!

Diyebilir mi dersiniz?

Hele görelim su Kurultayı...

Kibarlık

İnönü, «Memlekette rejim buhranı var» demiş. Bunu biz çoktan söyledikti ama, sıradan vatandaş olduğumuz için metelik veren olmadıydı.

Aeaba buhranın gerçekesi ne?

147'ler mi, 14'ler mi, 22'ciler mi, 11'ler mi, Eminsu'lar mı?

Yok canım, bunlar olamaz!... Mâsalâlah hepî de sivanip onarlıdı. 147'ler yerlerine döndüler; 14'lerin keyifleri git; 22'ciler de sîhatteler; Eminsu'lar derseniz, mâşallah çalıp oynuyorlar; eee, bir 11'ler mi kaldı? Onlara da iş bulundu. Başka?

Yok canım, İnönü'nün rejim buhranı dediği şey bunlardan değil. Rejim ne diye bunlarla buhran geçirsin?

Gaffâbı su kongreler, kurultaylar bozdu Paşanın kafasını. AP'de, Müfrîtiler, Mutediller... CHP'de Dörtler, İnönüşüler... Ordu'da Havaçilar, evvacılar... Anlıyacağımız, bir «anlaşmazlık» tır gitdiyor...

AP'nin pek «tarîhi» kongresi geçtiğine göre, İnönü bu yatırımı CHP, Kurultayı için yapmış olabilir... Ne dersiniz?

• Memlekette rejim buhranı varmış...

Yokluğun adını kibarlık koymuşlar...

Oysa, «Memlekette rejim buhran yok»

Merhaba Mehmet!

— Sağol!

— Ne var ne yok?

— Sağol!

Kâbenin yolları

Millî Türk Talebe Birliği'nin İzmir İl temsilcileri, Bîrlik Kongresinin Yassı

ada'da toplanmasını teklif etmiş. Bence çok yerinde bir teklif... Hattâ, kongrenin marşı da şu olmalı:

«Kâbenin yolları bölük bölük
Benim eigerim delik deliktir
Aman Kâbe, varam sana
Yüzüm sârem toprağına...»

Lütfedin beyler!..

Senatör Ahmet Yıldız, özel bir toplantıda konuşuyordu. Bir ara şöyle dedi:

— Ben ne liberalim, ne de markist... Ben senteziyim. Liberalizm ko-laydır. Sosyalizm de kolaydır. Zor olan, karma sistemdir. Biz karma yolu seçtik. Kennedy der ki, «Orta yolda güç yürü...» Onun için biz güç yürüyoruz.

Aaaah ah!... Boğaz dediğin dokuz bogum... Her lâf söylemenmivor ki...

Hayır, sayın senatör, güç yürüyen siz deyilsiniz! Güç yürüyen bizleriz, güç yürüyen siz zavallı halktir. Baş kabak, ayak yâlın, sırtında bu koca yük... Ve bu kötü yollar... Ne olursunuz, lütfen de kolay yoldan gidelim. Hangi yol okula, eğitime, ekmeğe, işe, adalete, kardeşlige çabuk götürürse lütfedin de ondan gidelim. «İftirâkınla efendim, bende takat kalmadı.»

Hüseyin Korkmazgil

UZAKDOĞU

Japon - Amerikan
gerginliği

Komünist Çin ile Sovyetler Birliği, Pakistan ile Batılı müttefikler arasında ciddi anlaşmazlıklarla yol açan Çin - Hint çatışmasının simdi beklenmedik bir gerginlige daha yol açtı. Bu seferki gerginlik Birleşik Amerika ile Japonya arasında. Gerginlik, Birleşik Amerika'nın Japonya'yi Asya'daki politika suna aktif olarak karıştırırmak hedefine düşmesi, Japonya'nın ise buna yanaşmamasından doğuyor. Birleşik Amerika, bu konuda öte den beri beslediği niyetini, Çin - Hint çatışmasının gösterdiği gelişime karşında açığa vurdu. Hattâ bu konuda Japonya üzeri ne baskında bulunmağa kalkıştı. Bununla birlikte Japonya'nın bu baskını karşıt tepki si, Washington'un beklemediği kadar şiddetli oldu.

Japon - Amerikan gerginliğinin açığa çıkması geçen ayın sonunda oldu. Washington'da topla nacak Amerikan - Japon Ticaret konferansının hazırlıklarını yapmak için 21 Kasım'da Tokyo'da temaslarda bulunan Amerika'nın Tokyo Büyükelçisi Reischauer, Japonya Dışişleri Bakanı Masayoshi Ohira'ya «siyasi hatırlanmalar»da bulundu. Reischauer'e göre, son milletlerarası olaylar karşısında Japonya tutumu açık ve kesin değil. Japonya, kendisinin «büyük bir iktisadi güç» olduğunu ilan ederken büyük dünya buh rankları karşısına o kadar çekin gen ve ihtiyatlı bir tavır takını yordu ki, Asya ülkelerinden çoğu Japonya'nın gerçekten Batının yanlarında yer alıp olmadığından şüphe düştü. Büyükelçi Reischauer, bir ticaret görüşmesine hazırlık için yapılan bu toplantıda bu «siyasi hatırlatma lar»ın kapaklı bir ultimatomla sona erdi: Japonya daha çok taraflı sivasetini andıran bu tutumunu terketmediği takdirde, Amerikan hükümeti Japonya'ya tehditlerini korkutan «Amerikan malı satın alımları parolasını uygulayacaktır.

Gizli
ittifak
teklifleri

Japonya hükümeti, Birleşik Amerika'nın bu beklenmedik «kapaklı ultimatom» karşısında şaşkınlıksa da buna büyük bir önem de vermemisti. Bundan başka Amerika ile ikili bir anlaşma imzalayan hükümet çevreleri Amerikan tekliflerini kabule tarafsız bile olalar, Japonya halkoyunun bu konuda beklenen şiddetli tepkisi bu gerçekleştirmeye imkân bırakmıyacaktı.

Nitekim geçen hafta Washington'daki Amerikan - Japon ticaret konferansı sırasında cereyan eden olayları bunu bütün açıklığı ortaya koydu. 21 Kasım'daki «kapaklı ultimatom»un Japonya hükümetine fazla bir etkide bulunmadığını gösteren, fakat öte yandan Hindistan'ın Batılılardan yardım istemesiyle Asya avantajlı bir durum sağladıklarını gösteren Japonya'yı da kesin olarak safları na katmak zamanı geldiğine hükmeden Amerikan idarecileri yeni den harekete geçtiler. Japonya her yeti şrefine verilen bir ziynet Japonya Dışişleri Bakanı Kennedy, Komünist Çin'e karşı bir Amerikan - Japon işbirliğinin lüslümünden söz açtı. Bunun ardından ise Japonya ve Amerikan basınlarında, Komünist Çin'e karşı gizli bir Amerikan - Amerikan anlaşmasının yapıldığını dair haberler çıktı. Japonya'da büyülük bir heyecan uyandıran bu haber üzerine Japonya Dışişleri Bakanı, onun ardından Başbakan bir açıklama yapmak zorunda kaldılar. Dışişleri Bakanı Ohira Komünist Çin'in Asya'da yayılma

sim öncemek için Japonya'nın Amerika ile hiçbir gizli anlaşma yapmadığını bildirdi. Dean Rusk İler «ticari görüşmeler arasındaki özel görüşmelerde çeşitli dünya meselelerini de gözden geçirildiklerini» belirtir Japonya Dışişleri Bakanı, bu görüşmelerde bir anlaşmaya varamadıklarını açıkladı. Japonya Başbakan Hayato Ikeda da bu konuda Amerika ile Japonya arasında askeri bakımdan işbirliği yapılacağı haberini kesin olarak yalanladı.

Anlaşıldığına göre, Amerikan - Japon ticaret görüşmeleri sırasında Japonya hedefine böyle bir gizli teklife bulunan Başkan Kennedy, Japonya halkoyunun böyle

bir işbirliğine razı olmayacağı yönünde Japonya heyetinin uyarısına rınlı yerinde görmemiş, işbirliği anlaşması teklifini Japonya heyeti şerefine verilen ziyyafette gazeteciler üzerinde de tekrarlamıştır. Japonya basınının Başkan Kennedy'nin bu teklifine karşı şiddetli tepkisi, Japonya idarecilerinin bu konuda ne kadar haklı olduğunu ortaya koymustur. Mesela «Yomiuri» gazetesi bu konuda şunları yazmaktadır: «Birleşik Amerika ile Japonya arasında gerçek bir işbirliği vardır. Fakat bu durum, iki ülkenin apayı görüş noktalara sahip olmalarına engel de gildir. Mesela, Komünist Çin komitesinde, Amerika ile Japonya'nın tutumları birbirinden tamamen farklıdır. Japonya, Birleşik Amerika'nın en yeni ortağı sıfatıyla kestaneleri ateşten çıkarmayı kabul edip de dünya gerginliğini daha da artırmağa yanaşmaz. Dünyanın, bir Dulles'in emrinde olduğu günler geçmişdir. Bakanlarımız Washington'a tallimat almağa değil, ticari mübadelelerin eşleştirilmesini istemeğe gidiyor.

Amerikan hükümetinin beklenen medik teklifinden doğan şıftın nın kolay kolay yataşasancı um mak iyimserlik olur. Üç gün süren Japonya - Amerikan ticaret görüşmeleri sonunda yayımlanan bildiri, «az gelişmiş ülkeleri Amerikan yardımından sağlananları doalarları Birleşik Amerika'da harcamaya zorlayan Amerikan malı satın alın siyasetinin Japonya için önemli bir konu olarak kalındı» açıklandı. Göre, Birleşik Amerika'nın Japonya'yi gizli anlaşmaya zorlamak üzere bu kozu kullanmağa devam edeceğini anlılmaktadır.

«Asahi» gazetesi de aynı konu da şunları yazmaktadır: «Birleşik Amerika ile Japonya arasında gerçek bir işbirliği vardır. Fakat bu durum, iki ülkenin apayı görüş noktalara sahip olmalarına engel de gildir. Mesela, Komünist Çin komitesinde, Amerika ile Japonya'nın tutumları birbirinden tamamen farklıdır. Japonya, Birleşik Amerika'nın en yeni ortağı sıfatıyla kestaneleri ateşten çıkarmayı kabul edip de dünya gerginliğini daha da artırmağa yanaşmaz. Dünyanın, bir Dulles'in emrinde olduğu günler geçmişdir. Bakanlarımız Washington'a tallimat almağa değil, ticari mübadelelerin eşleştirilmesini istemeğe gidiyor.

Herkesin
uyuştuğu
noktalar

1 - Herkes 1938'den beri yaşa diğimiz idarenin geçici karakteri hakkında tam mânâsıyla bir suur sahibidir. Konuşduğumuz insanların çoğu, muhtelif referandumlarda «Evet» demişlerdir; ve bundan pişman değildirler. Bazıları da «Hayır» demişlerdir. İşte bütün bu insanların hiç birisi Beşinci Cumhuriyetin yaşayacağına inanmuyor... Bütün bu insanlar Beşinci Cumhuriyetin yıprandığını, nefesinin kesildiğini, sonuna doğru gitmektedir. En çok güveni olanlar, bu sistem ancak De Gaulle yaşadığı müddetçe devam edecektir. Bu gibiler için dahi şu mesele vardır: de Gaulle'den sonra ne olacak...

Mevcut sistemin yerini alacak yeni sistemin ne olacağundan söz açtığımız zaman, hiç kimse bana söyle demişti: Neden bahsediyorsunuz? İşte işleyen bir sistem var... Bir Devlet Başkanı başımızda bulunuyor... O giderse, Anayasa hükümlerine göre yerine başkası gelir... Ve İdare böylesse devam eder gider... Hiç bir tarafta böyle bir şey işitmeydin...

2 - Her yerde «Memleket Şehitliği ve alâkâsızdır.» deniliyor. Gerçek odur ki, memleket intizâr halindedir, bir seyler bekliyor... Ve aynı zamanda halindir umutmaya çalışıyor. Çünkü oteklemek zor bir şemdir... Sonra beklemek, alâkâsızlığın da ziddidir. Bu bekleyis, ne olacağının ilmeyen bir gelecek karşısında hareketsiz ve sağır bir kaygudur...

Uzun zaman önce ilk defadır ki, Fransızlar, bir sivil harbin tehlîkesini hissediyor ve bundan korkuyorlar... Senelere devam eden bir keşmekteşen sonra, bir takım zıt temayıller ve iradeler arasında, her maneviyatı olan aliele ve her sosyal sınıfa, meşru ve hakkı bir şans tanıyan ve herkes tarafından hürmet edilen bir ana sistemin uzun süre devam eden yokluğu karşısında; derhal çare bulunması gereken bir çok

Türk milleti «inönüden sonra ne olacak» diye sorarken, Fransız milleti de yaşı de Gaulle'den sonrası düşünüyor. Tanınmış devlet adamı Mendès - France, «Yeni Cumhuriyet» adlı son kitabında bu soruya cevap arıyor. «Yeni Cumhuriyet» Türkiye ve Fransanın meseleleri arasındaki ilgi çekici benzerliği ortaya koyuyor.

Çıkmazdan nasıl kurtulacağız?

Pierre MENDES - FRANCE

meselelerin devamlı olarak yarına bırakılması karşısında her türlü baskı gruplarının, memleket menfaat ve istekler zararına daima başarı elde etmeye olmaları vakası önünde, rejimin kadın muta' kılacak gereklilik otoriteye sahip olması, elbeti mümkün değildir. Böyle bir idarenin olayların akışını, askeri ve İktisadi kuvvetlerin türlü oyularını sadece karşılık seyretilti; buları ne kontrol ve ne de idare edemediği, açıkça hissedilmektedir...

Plastik bombalar türlü şekilde kullanınlara doldurmak istedikleri rejim boşlukları, işte bunlardır... Herkes billyor kâsilâ stokları gitilice arıtmak, çok sayıda subay ve askeri birlilikler asla emin bir durum arzettmemekte ve bir sürü ekstremit, ihtiraslarının hiç birisinden vazgeçmemektedir... Ayrıca bular Cezayir'den sonra vatana sağlamış, kin ve intikam hisleri taşıyan sayısız mültecileri de tahrîk ve İslâmî etmektedirler... Projelerini belki sonuna kadar tatbik edemeyeceklerdir. Fakat öyle bir gerginlik ve zamanı gelince patlayıcı olabilecek bir takım tehlike yaratıyorlar ki, bu yüzden ordudur. (HAKEMLİK) adı verilen müdahalesini yapmakla kalkabiliyor; ve kendisine «MİLLÎ BİRLİK» adını veren bir nevi teşkilat, bir askeri idareye ve nihayet bir faşist rejimin kurulmasına yol açmak üzere, kendini empoze edebilir.

Tehlikinen gerçekliğine inanmayanız da, Devlet Başkanının herhangi bir sebeple vazife göremeyecek hale gelmesi halinde ortaya çıkabilecek tehlikeden korkmaktadırlar. «O zaman ne olacaktır?» sorusu yeniden ortaya çıkmaktadır.

İste bu andan itibaren geleceği ilice görebilmek ve hazırlayabilmek için sarfedilen bütün çabalalar, Fransızları şiddetle ilgilendirmektedir. Bu durumun delillerini bu satırlarla tesbit etmiş bulunuyorum ve böylece

bu defa da, görüşlerimi doğrudan geniş uygunluklar sunmuş bulunuyorum.

3 - Her şyeden evvel bütün kafalarda, düşüncelerde sadece kudretszılığın bir hayali olarak kalmış olan Dördüncü Cumhuriyet'e dönmemekten kimsenin bahsetmiyor. Anlayıp kavramakta, ayırp tercih etmeye, emretmeye, yapmakta ve kurmakta kudretszılık... Meclis koridorları kombineler, müzim ve devamlı bir istikrarsızlık, her türlü şantaj karşısında zaaf ve aciz... İşte Dördüncü Cumhuriyet budur...

Sömürgeçilerin tasfiyesi işin sonunu gösteren Cezayir Harbi'nin bitmesinden sonra, bazı profesyonel kimselerin «Normale dönüş» diye adlandırdıkları halin tahakkuk edeceğii sanılmıştı. Çin Hindi savaşlarının başlamasıyla ortaya çıkan sömürgelerin tasfiyesi işidir ki, Dördüncü Cumhuriyet sarsımağa başlamış ve bu hal uzun zaman devam etmiştir. Bazılarına göre Dördüncü Cumhuriyetin yıkılmasının sebebi, yalnız ve testisiz bir demokrası olmaktan ziyade, sömürgelerin tasfiyesi işini başaramamış olmasıdır. Şu halde, kargasalığın ve huzursuzluğun sebepleri ortadan kaldırıldıktan sonra evvelki sisteme neye dönülsün...

Fakat bu «Normale dönüş» olmayacağı... Çünkü memleket Dördüncü Cumhuriyeti «Normal» olarak kabul etmiyor... Maurice Thorez'in son günlerdeki beyanı da gösteriyor ki, Komünist Partisi bile, demokrasının restorasyonunu istemekle, büyük bir beceriksizlik yapmış olduğunu anlatır.

Boşluk karşısında

Düşünce ve duyguların yakından tesbit edebildiğim halk kitlesi, Fransanın, 1958'den beri bir ihtişâl devresi yaşadığını kanaatindendir. Bu kitle, intikal devresinin sürüp giteceğini inanmadığı gibi, bu halin bir kalde ve usul haline gelebileceğini, gelmesini de

asla kabul etmiyor.

Memleket neyi reddettiğinden, neyi istemediğinden emindir. Söylenmek istenilen, şimdiden kadar görüp tanındığı şekilde bir parlamentarizm asla istemiyor. Ama şahsi iktidarı da kendisini rejimi olarak kabul etmiyor... Ona artık yeni bir şeyle lâzımdır...

Bu noktaya gelince halkın tereddüt ediyor: Tartsılan filmler, ya karpak bir şüpheciliğe veya derin bir şüpheyeye çarpıyor. Nakarat halinde ve her yerde söylelenen şu cümleler bunu gösterir: Bu işin söyle veya böylesi yoktur; her zaman değiştirilebilecek bir hal seklâ lâzımdır. Yerine getirilecek başkası bulunmadıkça, de Gaulle iktidarda kalacaktır. Ve İlâh... Bütün işler kendilerinin mîladesi dışında cereyan edecek insanların konuşmaları bu şekilde oluyor. Bu hal, boşluk arasında, gözlerinin delip gegemeyeceği bir kalmış tabakası karşısında bulunan insanların durumudur.

Fakat aynı zamanda zaruri bir tercih, seçmeden kaçınmaktan başka bir şeyle değildir, bu durum... Gerçekten bahis konusu olan şeyle nedir? Eski bir siyasi medeniyeti olan bir memleket için yeni bir idare şekli, bir takımı modern müsessebes bulunuşması zarureti ve ihtiyaci... Karip atamadıkları eski adetlerine bağlı kalan Fransızlar, teknik çağının derin değişiklikleri tarafindan sürüklenip görüldüklerini görüyorlar ve bu yüzden başları dönüyor... Gene bu yüzden bir şeyle bir bırakmaları lâzım geldiğini, şartların yaklaştığını, ve bu defa sadece şâslıların değiştirilmesinin veya bir Anayasadan ötesine geçişin bahis konusu olmuşsunu, fakat târlının yepeni bir dönemine girmekte olduklarıni mîphem ve karışık bir şekilde seziyorlar...

İste bu sebeple uyanıp sarsılıkları gün, onlar için iyi ve hayatı olacaklardır... Gelişmiş büyük milletler arasında belki de birinci olan Fransızlar, dünyaya, henüz noksus ve kifayetsiz bir şekilde tarif edilmiş, bir nevi «New - Deal» getirecekler, sunacaklardır. En azında, bunun umulması ve bek-

“Düs’ün Payı,,

Prof. Suut Kemal Yetkin'in son deneme kitaplarından «Düs’ün Payı» adlı eseri üzerine bazı düşünceler....

Asım Bezirci

Başlarken

Düs’ün Payı’ni eliştirmeye başlarken söyle bir duradım: Hüseyin Cöntük’ün Sout Kemal Yetkin’le ilgili degerli incelemesi - «Günlerin Götürdüğü» - yeni çıktı. Acaba, onu aradan, Yetkin’i bir de benim incelemem gereksiz değil miydi? Biraz düşününce, gereksiz olmadığını karar verdim. Çünkü, denemecilerimizin ‘son’ kitaplarını eleştirmeye bir yıl önce girişmiştim. Bu yolda beş kadar da yazın yayılmıştı. Çalışmam tamamlamak için, Yetkin’i de gözden geçirmek zorundaydım. Üstelik, Yetkin’in son kitabı Cöntük’ün

ele almamış olması bu zorunluğu artırıyordu. **N**üma, Yetkin’i bir başka açıdan yargılama isteği de eklenince, yazmaktan kendimi alamadım.

«Düs’ün Payı», demin de söylediğim gibi, Yetkin’in son kitabı ilk deneme kitabı 1935 te basılmıştı. Düs’ün Payı ise 1960 ta basılmış. Tam 25 yıl sonra. Öyleyken, iki kitap arasında, hattâ son kitabıyla öbür kitapları (Filozofi ve Sanat, Sanat Meseleleri, Edebiyat Konuşmaları, Edebiyat Üzerine, Günlerin Götürdüğü...) arasında birçok yönlerden büyük bir ayrim görülmüyor.

Nitekim, Düs’ün Payı’nda - bir

kaç yazı dışında - yeni düşüncelerle karşılaşmadım pek. Yetkin, gokluk ve Batıdan bir takım düşünceler aktarıyor, ya da edebiyatımızda öteden beri bilinen bazı düşünceleri tekrarlıyor. Gelgelelim, bu düşüncelere yeni bir açıdan bakmıyor. Yeni bir yorumu yötürmüyor onları. Yeni bir birleşime kavuşturuyor. Kendine göre derileyip düzeneği yeter bu luyor. Daha ötesine gitmiyor. Ne

öğrendiklerini kuşkucu bir kafaya gözden geçirme, ne de kaynaklarla karşılaşırıma düşünüyor. Bunun sonucu, zaman zaman, yanlış yargılar varıyor.

Söz gelişti, ‘Tarihi Maddecilik ve Eleştireme’ başlıklı yazısında,

‘...tarihi maddeciliğin toplum yaşayışını ve kurumlarını yalnız ür

retim ekonomisi ile açıklayan tek

yönlü, gerçeğe tamamıyla aykırı

görüşü üzerinde duracak değiliz.

Bu işte birçok tantımı sosyoloji ve ekonomi bilgileri başarıyla yapmışlardır» diyor. (s. 66-67)

Ama, gerçek öyle midir, değil mi?

dye sormuyor, kuşkulamıyor, araştırmıyor.

Araştırsayıdı, kaynaklara inseydi belki başka bir sonuca varıldı. Nitekim, ben

azıcık araştırdım, Yetkin’inkinden

apayı bir sonuça karşılastım:

Gördüm ki, tarihsel maddeciliğin

kurucuları Marx ile Engels, Yetkin’in kesinlikle söylemeklerinin

tam tersini savunuyorlar! İşte,

bunu gösteren ve Yetkin’e güvenimi sarsan bir parça: «Gerç

e ekonomik durum temeldir, ama

üstyapının öbür ölümüleri de sira

sında tarihin akışını etkiler ve birçok hallerde onun biçimini belirler. (...) Evet, siyasî, hukuki, felsefi, edebî, dîni gelişmeyi ekonomik gelişmeye dayanır; fakat onlar da ekonomik temel tizerinde ol duğu gibi, birbirleri tizerinde de karşılıklı etkilerde bulunurlar. (...) Ne Marx, ne de ben hiçbir zaman bundan fazlasını söylemedik. Eğer, sonrasında biri çıkar da, yalnız ekonomik ögenin (unsurun) bellirleyici olduğunu söylese, o, bizim görüşümüzü saçma, soyut, anlamsız bir tümceye (cümleye) çevirmiş olur.» (Engels - Etudes Philosophiques, Paris, 1947, p. 23, 132).

Buna benzer parçalara Marx’la Engels’in öbür eserlerinde de rastlanıyor.

Yetkin’de yalnızca araştırma değil, kuşkulama ve tartışma eğilimi de görülmüyor. Yillardır utanmadan tekrarladığını düşüncelerin çoğunu dışına, ya da üstünde çıkmak denemiyor. Anlaştan, kendini de, okurlarını da yormak istemiyor. Bunun için, öğrencilerini irdelemekten, ilerletmekten «solduğu gibi» sürdürmekte daha uygun buluyor. Dolayısıyla, sorunları enine boyuna tartışıyor, değişik açılardan, değişik yöntemlerle incelemiyor. Olayları gelişik yönleriyle bir bütün halinde ele alıyor. Olaşıklar (İhtimaller) ve karışıklıklar üstünde durmuyor. Bu yüzden yazıkları coğulukla tekyanlıktan, basmakahplikten kurtulanıyor. Öyle, Nurullah Ataç gibi uskumu

zu genişletmiyor, Melih Cevdet gibi usumuzu geliştirmiyor, Anatole France gibi meraklımız kaptıramıyor, Aalin gibi dünyamızı zenginleştirmiyor.

Konular

Yetkin’in geniş ve çeşitli bir yazı evreni yok. İlgî alanı küçük, görüş açısı dar. İşlediği konular sınırlı. Bakıyorsunuz, Düs’ün Payı’ndaki konular da çok önceki kitaplarda da ele alınmış: Şiirle nesrin ayrimı (Düs’ün Payı, s. 11, 18 /Edebiyat Konuşmaları, s. 5 /Edebiyat Üzerine, s. 36), şiir, düs ve bilincaltı ilişkileri (Düs’ün Payı, s. 12, 16, 26 /Edebiyat Konuşmaları, s. 8, 9 /Edebiyat Üzerine s. 7, 8 /Filozofi ve Sanat s. 60-72), romançının kahramanları (Düs’ün Payı, s. 9, 50, 51 /Edebiyat Konuşmaları, s. 17-21 /Edebiyat Üzerine, s. -10), konunun değeri (Edebiyat Konuşmaları, s. 33-40 /Edebiyat Üzerine, s. 30 /Günlerin Götürdüğü, s. 15-17), fildisi kuleye çağrı (Düs’ün Payı, s. 30-34 /Edebiyat Konuşmaları, s. 58-61), toplumcu sanata yergi (Düs’ün Payı, s. 33, 34, 66-70 /Edebiyat Üzerine 52-56 /Günlerin Götürüğü, s. 34-37, 75-76), özel eleştiriyi savunma (Düs’ün Payı, s. 61-65 /Edebiyat Konuşmaları, 49-53) /Edebiyat Üzerine, s. 19 /Günlerin Götürüğü, s. 48-50), sanatta yaratma (Edebiyat Üzerine, s. 7-11 /s. 19 /Günlerin Götürüğü, s. 74-76), çeviri (Edebiyat Konuşmaları, s. 41-44, 45-47 /Günlerin Götürüğü, s. 62-64, 65-70)... gibi konular buna örnek gösterilebilir. Neyliyelim ki, bu konular kolaylarıyla ileri sürülen düşünceler de belirlidir. Hattâ, aşağı yukarı, kahiplaşmıştır. Çün ki, zamanla ne köklü bir gelişme, ne de başkalaşma geçirirler. Ufak ayırmalarla, enkonu, uckarlanıp dururlar. Belki, sunulmuş yerleri ve biçimleri az buçuk değişir, fakat, ‘özleri’ ve ‘yonları’ pek değişmez. Bu yüzden, buri çıkar da, «Yetkin’in bir eseri ni okuyan öbürlerini de okuması olur» derse çok aşırı konuşmuş sayılmaz. İşin tuhaftı, Yetkin de aynı kanıdadır (kanattedir): «... yazarım önceden ne iseler, sonrasında da böyle olduklarına göre...» (Günlerin Götürüğü, s. 4).

Örnekler

Yetkin belli görüşleri tekrarlamakla kalsa neye. Fakat o, bu görüşleri doğrulamak üzere öne sürdüğü örnekleri, hattâ aktarına sözleri bile tekrarlıyor. Örneğin,

«Belki hâli o besteler çalışmır. Gemiler geçmeyen bir umman das ile

»Dağ dağ o güzel ses bütün etrafı gezindî. Görülüp geçmişin kalibi ne sindi-

msralarını hem 1944 te yürümlü Edebiyat Konuşmaları’nda (s. 9, 38), hem de 1961 yürümlü Düs’ün Payı’nda (s. 46, 47) tekrarlıyor. Oscar Wilde’ın «sanat tallımat değil, tabiat sanatı taklit eder» sözünü üç kitabı da tekrarlıyor. (Filozofi ve sanat s. 78 /Estetik, s. 62 /Düs’ün Payı, s. 60). Anatole France’ın «iyi münekkeş ruhunun maceralarını sahe serler arasında anlatan kimseidir.» sözünü bes yazısında birden tekrarlıyor (Edebiyat Konuşmaları, 49 /Estetik, 20 /Günlerin Götürüğü, 49 /Türk Dili dergisi, 1.10.1960 /Vatan gazetesi, 29.3.1959). Paul Valery’nin «rüyasını bile yazmak istiyen şair uyankı bulunmak zorundadır.» sözünü Edebiyat Üzerine (s. 35) ve Günlerin Götürüğü’nde (s. 72) tekrarlıyor. Gustave Flaubert’ın «romancı...» diye başıyan uzun bir sözünü Edebiyat Konuşmaları (s. 35) ve Edebiyat Üzerine’de (s. 8-9) tekrarlıyor. Daha da uzatabileceğim bu tekrarlar sunu göste

Bir maden işçisi konuşuyor :

YER ALTINDA NE VAR, NE YOK...?

Şevket TOPATAN E. K. İ. işçilerindendir. 12,75 lira gündelikle çalışır. 1928 doğumlu Topatan 7 çocuk babasıdır. YON zaman zaman maden işçisi Topatan’ın yazılarını yazdırmaktan zevk duyacaktır.

Yüz yıldandan beri temiz havada, güneş altında çalışan Türk Emeğçileri Karadeniz Ereğli’sinin Kestaneçit köylüğün kömürü bulmasından sonra, bu, çok önemli maddeyi yerin altında çıkarmak için temiz havayı, güneşli terk edip yeraltına sağındılar. Bu, sağlamak söyle yaradana sağlanmak gibi değildi. Çünkü orda, yerin binlerce metre derinliklerinde, ecel, ölüm diye, bir sey düşünülmüyor. Elde kazma, belde kör ışık lajma, sart iki blikülm sadece kömürü yer yüzüne çıkarma, gümüş soğan, ekmek parası düşünülmüyor! Çok kez bende girdim binlerce metre derinliklere ve çalışanlarla, çalıştırılanları gözlerimle gördüm. Bacaları daldım, 50 santim yüksekliğinde çalışanlar, yere, boylu huya na uzanmışlar skin, kakma kömürü kazmağa uğraşan emekçilerin hali ni seyyrettim. İçim yandı, kalbim duracak gibi oldu, o zaman. Avak üstü acı soğanı isırın, bitmemesini istediği emeğiñ azar azar yiyenler de gördüm! Kömür kazanıları hayatı yaşamadım, omuz omuzda dize, yüz yüz kilometrelerce yol yürüdüğü ciltleri dolduracak sözler etlik dertliştek hep birlikte!

Uzun Mehmet hemşehrime, ben de Zonguldak’ıyım: o’da biz dendir. Kömürü, zavallı Mehmet’i bulmasayı, ne olacaktı? Bulu拿出 miydi bu Karaelmas bilmem ya, elbette bulumacaktı fakat, bıraz geç. Bızım, Zonguldak’lı kömür emekçileri, yeraltında kömür, yerüstünde amire kızdır mı, ver yansın ederler. Uzun Mehmet’i. Bre, derler, işin mi yoktu da bu, kara yüzü mereti aramaya çıktı binlerce metre yerin diplerinde... Akım mı kitti yoksa, aklı paza rına geç mi kalmıştu?.. Onun içini, aklı pazartına gidenlerle yetişmişini anladım da, utancından ver yardımış, sen de oralara girivermişsin, öyle mi?

Bu sözler, evde uyuya kalan emekçinin, kocasını yorgunluktan uyandırmaya kiyamayan kadının da ağzındadır. Ay sonu gelince, ay ligi biraz dolgun görünen emekçiler bu sefer Uzun Mehmet’i ruhu na Fatih okumasına başlarlar: Yaşa be, derler; sen, çok yaşa Mehmet’im. Nur içinde, gene Hürülerin içerisinde yaşa! Yaşa, yaşa be nim kurtarıcam!

Yeraltı, Kömür. Ömür...

Uzun Mehmet, bu, siyah, simsiyah maddenin yoluna kurban git memi miydi? O’non canına kyanı eller. Ereğli’li ağaları para harcı, şöhret hırsı yüzünden yapmamışlar mıydı bu likel hareket? Bir ağaç bahşış almak için, kömürü bulan bir kişi boğulmuştu. Paraya

bakın.. Para, neler yapıyor, ne dişmenler çeviriyor. Para para, ne canlara kastediyorsun, sen!

Bundan sonra, Uzun Mehmet’ın kömürü bulmasından ve canı o yolda vermesinden sonra, Avrupa’lı sömürgeci ağaların gözleri yurdumuza ve bu siyah elmasın üzerine doğru dikiliyor. Yillardır maden emekçileri Fransız, İtalyan ve yerli mutlu azzıklarını boyunduruları altında, ihm ihm ihmlemelerdir. Bellili bir çalışma saatinden, stihli yatacak yerden, yoksun olarak ve çalıştığını karşılıklı almadan sırpıman emekçi yığınları, yıllar ve yıllar kömür tozlarını ekimelerine katı yaparak, karmarını doyurmuyorlar. Patronum kırbaç, zayıflığına lepepsi Cumhuriyetten sonra da, devam etmiş ve bu hâl 1936 yılma dek sırrı gitti. Türkiye’de bir Devletleştirme hareketi başlamış olsaydı buglin de, geniş emekçi yığınları yerli maden ağalarının elinde yenil olsaklardı. Kamburlaşmış sırlarla yük üstüne yük konuştularınsa, yine yeraltında, binlerce metre derinliklerde çalışanların gündelikleri, vasati 8.50 kuruştur. Amma.. Yeraltına giren ve orada bir saat dolduramayan motul kişiler yok mu?.. Var, hem de neler ve kimler var... Maden kl bir kere başlıdık, önce emekçileri tamataçız sizlere Ondan sonra, yeraltının Araplarını, yeraltına girmeden binlerce İlra alan bedavaçıları; bırodan İşleri idare eden amirleri, cekmecelerin de roman okuyup da aylık geliri bir milletvekilinininkinden çok olan rıjulu, manıklı bayanları da anlatacağız. Daha, orasını hic sorma yim.. Bugünlerde cesaret edilmiş emekçi yığınları derlerine deagine ceviz.. İçler sızlatan, yürekleri daylayan maden emekçilerinin bugünkü yaşamı ortamını tam gerçeği ile, didik didik edeceğiz!..

Hattâ, kudurmuş gözlerin üzerimize çevrilişsi pahasına; canımız, kanımız pahasına, maden emekçilerini tanıtabaçız halk coğulüğuma.

Şevket TOPATAN

şırı: Yetkin, belirli örneklerin, belirli düşünelerin gevresinde do lasyor coğuna, Aşımış onları, değiştirmiyor; yeni ve başka örneklerle, düşünelerle zenginleşirmiyor. Aynı verileri istip istip bilmeye sürüyor. O kadar ki, 27 Nisan Filozofi ve Sanat'ta sergilediği bazı verileri 1960 ta Düşün Payı'nda tekrarlamaktan çekinmiyor. Belki de yeterince okumakta, eskisi gibi yeni ürünlerin yerine izlenmemek gelyor. Nitikim, bir yazısında o da iftar ediyor bunu: «Cocukluğun da ve gençliğimde roman okuma da çok severdim. Heyecanlı sayfalar içinde sabahı ettiğim geceleyen oldu. Yolları beraber 'bu okuma nimeti' da alındı. Şimdi elime hiçbir roman almadan aylar geçti oluyor. Aldığım zaman yollarını değil, eskiden okuduklarını alıyorum.» (Edebiyat Üzeri, s. 48).

Özellikler

Bütün bu özellikler şu kötü sonuçları doğuruyor:

a) Yetkin'in kuşkadan, araştırmadan, değişimden uzak durması, nesnelerin düşünceleri evirip çevirip tekrarlaması yer yer katlaştırmaya onu, hoşgöründen uzaklaştırıyor, nerdeye doğmatizme götürüyor. Bundan olacak, kendi inançlarına uyuyan inançları pek sert karşılıyor. Söz geliş, topumcu sanata ateş püskürüyor. Sanatçının ille de «İflidi kule» ye kapanmasını istiyor. Bir yandan sanatçının özgürlüğünü (hürlüğünü) savunuyor, öte yandan, ona iste dijital futuru (örneğin toplumculuğu) söyle özgürlüğünü tanımıyor. Gündümüz ve yükümlü (dirige ve engage) deyimlerini birbirine karıştırıyor. Dolayısıyla, gündümlü ri kıyasıyla kötülerken, yükümlüleri (yani gönüllüler) de haksızca kötülemis oluyor. Öyle ki, bu

kati davranış, topumcu eğilimi tutmamış eleştirmen H. Cöntürk'ü bile tedirgin ediyor: «Yetkin'in güdümciliği çürütmek için ortaya attığı sebeplerin onu çürütmeye yarıyacak soydan olmadığını söylemek isteriz. Hattâ, diyebiliriz ki, güdümcilere karşı edebiyatı koruyan derken Yetkin kendisi edebiyatı *siden çıkarmaktadır.*» (Günlerin Götfirdiği, s. 44).

Yetkin'in görüşlerindeki katılık usulüne de geçiyor. Kıraklı, değişken bir özellik kazanmasını önlüyor onun. Duruk, tekdüze (yeknesak) bir kimliğe bürünmesini sağlıyor. Ayrıca, dilin düşle duyaraklı beslenen sıcak bir e sintiyle canlanması engelliyor. Kuru, soğuk bir havaya tıkanmasına yol açıyor. (O kadar ki, sanırım, beni bile etkiledi bu havalar. Kalemim zorla yürüyor. Hic bir yazımıda böyle sıkılmadım, güç lük çekmedim. Yazının, Yetkin'in yazlarına benzeyecinden korkuyorum.)

b) Yetkin'in bir başka özelliği de toptancılık. Bir sorunu, bir konuya genişliğine kurcalamaktan ve çeşitli olsıkları çözümlemekten, çoğun toptancı yarışaları, genellemelerle işi değiştirmeye bakıyor. Daha da kötüsü, - ad ve örnek vermeden - zaman zaman temelsiz, kolay suçlamaları gidiyor. Sözceli, «yeni yetişen genç şairlerimizin birbirini izlediklerini, çoğu yazdıklarının hep birbirine benzediğini söyleyenler ben de birlükteyim. Bir bir yol bulup kendini gösterdi mi arkasına takılan takılana.» diye yazıyor (s. 41). Ama gençliği «toptan» suçlayan bu yargısı için hiç bir ad ve örnek göstermiyor. Söz geliş, yurdumuzda «ahlâk nitelikleri... sanat kültürü... sevgisi... çalışma yeteneği» taşıyan «bir iki eleştirmecinin dahi bulunmadığını» yazıyor (s. 73). Ama, eleştirmelerimizi «toptan» aşağılarken

ya da yok sayarken bir gözümle me, örneklemeye yapmıyor. Yapayı Tahir Alangu, Metin And, Adnan Benk, Melih Cevdet, Hüseyin Cöntürk, Sabahattin Eyuboglu, Mehmet Fuat, Attilâ İlhan, Vedat Günyol, Fethi Naci, Özdemir Nutku, vb. gibi eleştirmenlerin neden «ahlâksız, kültürsüz, anlayışsız, tenbel» olduğunu, daha doğrusu, neden «eleştirmen olmadıklarını ispatlamak zorunda kaldı. Böylece, bir yargılayıcıya düşen sorumluluğu yerine getirmiştir olurdu.

c) Yetkin'in eskiden öğrendiklerini aşmağa yönelmemesi, gaga daş akımlarla, yeni ürünlerde sıkı bir bağlılık kurmaması bazı bakımlardan donmasına yol açıyor. Yeniliklere karşı soğuk davranışmasını, genelerle sık sık çatışmasının, belli kişillerin (Baudelaire, Freud, France, Gide, Proust, Valery, Y. Kemal...) dışına çıkmamasının kahiplaşmış düşünceleri tek rıtlamasını, taze değerleri ortaya -çıkmaktan ve eski değerleri -gerkeklere - sarsılmaktan kaçınmasını (oysa eleştirmenin başlica görevlerinden biri budur) bu donanımın bellişterlerinden sayılabilirsiniz. Giderek, ufak bir odanın küçüklük penceresinden hep aynı karanlığıne baktığımız, ya da değişim bir bahçede hep aynı çiçekleri gördüğünüz için bunalıbilsiniz.

d) Yetkin, yukarıda belirtilen özelliklerden dolayı, ele aldığı konuların ve sorunların derinliğine inemiyor. Genellikle yüzeyde dolasıyor. Öte yandan, istisnalarla, ayrıntılara, gelişmelerde de gerekken önemini veremiyor. Bundan ötürü, yazıları istenen derinlik ve genişliğe kavuşturuyor. Darlıktan ve sıkıktan kurtuluyor. Ayrıca, yazdıklarının «okudukları» nt pek aşşamamış, düşüncelerin «hayat» in zenginliğiyle donanmaması, sorunların toplumsal «çevre»yle bağlarının gösterilmemesi, konuların «çok yanlı», etyimsel (dialectique) bir kavrayışla inceleme mesi, nesnelliğe sırt çevrilmesi ve, işin tuhaftı, israrla savunulan «Düşün Payı» na uygulamada gerekliliğin yerin verilmemesi bu darlığı daha da çoğaltıyor.

Denemecilik

Yetkin, Düşün Payı'na eklediği önsözde yazıları için «denemelim» diyor. Acaba bu yazılar ne çeşit bir denemedir? Ve, kendi türünde ne ölçüde başarılıdır?

Bilindiği üzere, çeşitli deneme türleri ve dolayısıyla, çeşitli deneme tanımları (tarifleri) var. Gerçi, bu değişik tanımlar arasında bazı «ortak yanlardı» eksik değil, ama üzerinde birleşilmiş kesin bir tanım da yok. Onun için, yapılacak iş, önce Yetkin'in bağlılığı deneme türünü bulmak.

sonra da gerek bu türe, gerekse adı geçen ortak yanlara göre onu yargılamaktır, samyorum.

«Encyclopædia Americana» (1944, pp. 508-10) denemeyi başlıca üç türe ayırrı: 1. Hikmetleri, öz sözleri, aforizmaları, içeren denemeler, 2. Kişi, ya da sanatsal denemeler, 3. Öğretici, ya da eleştirel denemeler.

Yetkin, bunlardan, daha çok ikinci türe bağlanır. Belki, bazı bakımlardan üçüncü türe deそ kabillirsiniz onu. Gelgelelim, çoktan önceden bilinen, ya da aktarılan düşünceleri tekrarlaması, fış telik onları yeni bir görüşle, yorumla, birleşimle ortaya koyama ması (yani gerçekte bir şey öğretmemesi) bu türe girmesini öner. Bundan ötürü, Yetkin'in ikinci türe bağlılığı söylemek daha yerinde olur. Nitikim, özneciliği,

yaklaşımı degu ama çogunluğu ondan uzak kalyor. Gerek yukardan beri açıklanan özelliklerin üstte çikması; gerekse kişisel görüşler yerine çokluk bilinen görüşlerin ileri sürülmlesi yaratıcılığın getireceği taze düşünceler yerine çokluk aktarma düşüncelerin tekrarlanması, içten, hoşgörülü, çok yanlı bir söyleşicilik yine çokluk kuru, katı, sınırlı bir öğreticiliğe kayılması, ayrıca özgür (original) bir biçim ve sansat bir ıslık kurmak yerine düzgün bir anlatım ve aranmış bir dile yetinmesi bu «uzak kişi» in hem sebebi, hem de sonucu olsa gerekir.

Yetkin'i, bu bakımlardan «özel leşen» bir özneci ve «yaratan» bir yaratıcı» saymak haksız olmaz.

sonuç

Ataç bir yazısında, «... deneme ben'in ilkesidir. ben demekten çekinen, her görgüsüne, her göreyine isten istemez benliğinden bir parça kattığını kabul etmeyen kişi denemeciliğe özenmesi.. Denemecl, Montaigne gibi, Hazlitt, Lamb gibi asıl denemecl, okurlarını açılabilen kişidir.» der (Ararken, s. 107-108).

Yetkin'de bu «ben» i bulduğumu pek söyleyemeyeceğim. Ama, Ataç'ın öğüdüne uyarak, ona denemeciliğe özenmesini istemeklik de edemeyeceğim. Belki o dileğim - hatta kendisiin de dileğidi - nitelikte bir denemecl olmamı. Fakat bu çorak alanda vilalara çaba gösterdi. Doğrusu bu karşılıksız, bu saygiva değer çabaya bakanca, Yetkin'i yadırmak, ya da suçlamak elimden gelmiyor.

Nasıl ki, yaradılışı dotayıyla, onun da amacına varmak elinden gelmemiştir.

EN GÜZEL FİKİR — SANAT DERGİSİ

DOST

Sinema sayısı çıktı 1,5 lira

ÇOCUKLARA VE BÜYÜKLERE MASALLAR

ALTINTOP

5 renkli kapak içinde, 64 sayfa, 1 Lira

Evinizin fikir hazinesini dost yazarları tamamlar

Genel Dağıtma: BATES — Bayilik Teşkilatı
Cağaloğlu Çatalçeşme so.
Aydınık Han, Kat 1 — İSTANBUL
YON — 144

MARCEL AYME'den

BAŞKALARININ KELLESİ

(Komedi 3 Perde)

Peryembe, Cuma, Cumartesi Saat 18 ve 21.15 de

ÜBÜ

50. TEMSİL

Pazar, Pazartesi, Çarşamba Saat 18 ve 21.15 de
Büreni Matineleri: Pazartesi, Perşembe Saat 18 de (2.5 Lira)
Halk Matineleri: Çarşamba, Cuma saat 18 de (6 Lira)
Halk Geçeleri: Pazartesi, Perşembe Saat 21.15 de (6 Lira)

ARENA TIYATROSU'nuza bilgilere ayrıca Aksaray KITAP KİTABEVİ ile Osmanbey ENIS TOGAY KİTABEVİ'nde sahiplendir.

YON — 145

Bugünkü giidiği beğenmiyen
C.H.P. lilerden Edirne Senatörü Prof.
Tahsin Bangoğlu, görüşlerini ufak
bir broşürde topladı. C.H.P. nin
halkçılıktan uzak tutumunu ve
İnönü Hükümetlerinin statükocu
davranışını tenkit eden broşürün
önemli bölümlerini yayınlıyoruz:

Halk, neden D.P. yi tuttu?

I. — Türk halkı kendi kendine kaderini tayin etmek işine büyük bir ilgi göstermiştir.

2 — Türk halkı anlayışsız bulduğu idare sınıfı karşı bir tepki yapmıştır.

3 — Bu halk kendisini daha iyi anlayan bir idareci takımı aramıştır.

Bunları böyle kabul edersek memleketimizde serbest seçimlere pek de vakitsiz girişilmemiş olduğunu teslim etmemiz lazımdır. Demek ki halk efsärinde bu türlü bir deneme için gerekli olgunluk vardı. Biz sanıyoruz ki teşhis hatası 2 inel noktadır. C.H.P. cephesi ve bütün aydınlar halkın 1946 dan beri gösterdiği tepkiyi devrin lere karşı saymış, dini kişiktmalara yüklemiştir. Harpte çekilen sıkıntırlara bağlamış, nihayet de gerekli ihtiyaci ile yotunlamıştır. Bütün bunların payı olsa beraber 1950 tepkisi aslında halkın halinden anlamayan bir aydınlar idaresine karşı yaptığı bir tepkidir.

Halkın beginmedığı bu idarenin vasıfı neydi? Bu idare aslında Osmanlı idaresinin bir nevi devamıdır. Ancak devlet jandarma devleti olmaktan ekmış, hizmetleri genişlenmiştir. Devrinin hıskı münasebeti çoğalmıştır. Devrimcilik iddiası ile de devlet aşırı derecede müdühaleci olmuştu.

Cumhuriyet idaresi zihniyet itibarıyle Ata türkün getirdiği rasyonalizme dayanıyordu. Fakat halkın maddi ve manevi hayat şartlarını iyi bilmemiş için gerçeklerden uzak kalmıştı. Tuttunu basitçe ve inşacı (konstruktif) idi. Kolaylıkla havallere (ütopilere) kaçıyordu. Hele bülük İslahat teşebbüslerinde bu tutum köylüyü hırsızlamıştı...

Halkın o idareye karşı tepki göstermesi için haklı sebepler vardı. Bu tutum değişimeliydi.

Daha anlayışlı bir idareci takımını aynı memur sınıfından çıkarmak güçü ama, halkın ezi liminerini kavrayan daha gerçekçi bazı politika ecları bu umudu veriyordu. Ancak bunlar iktidara geldiklerinde önceki idarenin tutumunu gevşetmekle kalmadılar, halkın bütün zaaflarını sömürmeye koymuşlardır. Çünkü maalesen sorumluluğu duyusundan mahrum insanlardı. Geniş bir yolsuzluklar devri açtılar ve sonunda sebep oldukları ihtiialle boyun eğdiler. Bunlar halkçı değil, ildatıcıydılar.

Ancak burada bunların 10 yılda aldığı neticeye işaret edelim. İhtilalden 1,5 yıl sonra yapılan seçimlerde halk kütlesi minden mühim bir kısmının Demokrat Parti iktidarı hâراسına bağlılığı anlaşılmıştır. Bunu sadece bir partizan şebekesinin menfaat hasreti ile izah etmek yanlış oluyor. Doğrusu odur ki vatandaş o devrede gördüğü (sahte de olsa) yumuşak yumuşak tutumu. (riya da olsa) yakınılığı benimsenmiş, unutmuşmuştur.

Daha açık bir ifade ile Demokrat Parti fakir halkın gözetlen bir parti, halkın partisi olmak sönretini (haksız da olsa) kazanmıştır. Bugün onun halefleri bu şöhreti paylaşmakla meşguldürler. Halk Partisi ise (yanlış da olsa) memuru kayan bir parti, memurun partisi olmak damgasını yemiştir. Partimizin Atatürk tarafından kurulmuş maksadına ve doğrudan doğruya adına akyarı olan bu ters şöhreti de büsbütün sebepsiz değildir.

Bu sebeplerden bazılarını aneak aydınların ve çoklukla memurların elinde teşkilatlanmış olan Halk Partisi çoğu vatandaşlardan mal sahibi bir üst tabakayı kendisine bağlayabilmış, fakat halk kitleşini kavrayamamıştır. Zaten o devrede meclis ve hükümet daha ziyade memurlaşmıştır. Halk adamları sembolik olarak meclise getiriliyor, fakat onlar da memurlaşmışlardır. Bu parti ve parti iktidarı da tabiatı ile halktan uzak kalmıştır. Bu idarenin daha ziyade memur kadroları ile meşgul olduğu ve esnafın, çiftçinin dertleri ne, meselelerine ameli olarak uzanamadığı bir gerçekdir.

İnönü nerede yanıldı?

Cumhuriyet Halk Partisi hükümetleri zaman zaman halka doğru hamleler yapmıştır. Fakat biz sanıyoruz ki bu idare asıl o zaman, nazari büyük İslahat tasavvurları ile halkın köklü dertlerine bilgisizce el uzattığı zaman daha çok sevimsiz olmuştur. Yukarıda işaret ettiğimiz gibi gerçek lere yabançı insancı bir tutum halkı idare ile açık veya kapalı bir savas haline getirmiştir.

1945 de çok partili, tek dereceli seçim yolu na yöneldiğimiz zaman iktidarı partisi halk karşıında bu türlü ieraatin hesabı ile sorumlu idi. Buna karşın halka rağmen halkın içine çok yerinde tedbirler olduğunu hâlâ iddia edenler olabilir. Ama o zamanın halktan oy istemekte çok vakitsiz davranışlı sayılırız. Kaldı ki bu İslahat teşebbüslerini Atatürk'ün halka rağmen yaptığı devrimlerle ki yaslamak konuları bakımından da mümkün de gildir.

Iktidarda C.H.P.

Sıcak neticeleri bir karma hükümet kurulmasını gerektiriyordu. Fakat hükümetin terkibi ne olursa olsun damgası C.H.P. olacaktı. Nitekim söyle olmuştı. Buna göre hükümet programında C.H.P. nin 10 yıllık hazırlıkları görülmeliydi. Programa, elbette plan fikri hâkim olacaktır. Ancak söyle bir yüküm devrinden geliyor dük ki once devlet idaresine ve devlet işletmelerine bir çeki düzen vermek zorundaydı. İster istemez iki türlü plan üzerinde çalışacak: 1 — İslahat Planı, 2 — Bir kalkınma planı.

Fakat en çok merak edilen şey hükümetin tutumuydu. C.H.P. iktidarı hakkında zihinlerde kalan hatırlı onun son yillardaki idaresi değildi, daha ziyade sert bir memurlar devleti ve nazari bilgilerle kalkınma hamleleri yapan bir totaliter rejimdi. Üstelik C.H.P. tekrar iktidara gelirse bunun yine böyle olacağı halka 10 yıl sık sık teşvik edilmişdir. Şimdi bu C.H.P. hükümeti ortak da olsa, ispat etmeliyi ki demokratik rejimin gerektirdiği bir tutumunu başaracak yeterlidir...

Halbuki hükümet meclisin karşısına acele kaleme alınmış, umumi ve zayıf bir programa çıktı. Burada Demokrat Partinin 10 yıl içinde devlet idaresinde ve memleketin iktisadi hayatında ve ahlakında yaptığı elemeli tahrîplere dokunmakta kaçınlıktır. Bu perişan durumunun gerekliği tedbirlerde de temas edilmeyordu. Yani İslahat fikri yoktu. Yalnız oldukça müşhem bir planlı kalkınma ifadesine rastlanıyordu...

Hükümet, halkın gündelik meselelerine ve küçük işlerine eğilmek, her işi sır'atle ve yerinde bitirmek, kırtasiyeyi gidermek, hâdiselerde (yalnız felâketlere değil) koşmak gibi halka yakınlık gösterileri yapamadı. Tersine, bir kararsızlık havası içinde devlet mekanizmasının işlemesi ağırlaştı. Teşebbüsler ve sorumdan sakınanları dereler, «bir defa da piänoramaya sormaya» başladılar. Hükümet umumi olarak dinamik bir davranış gösteremedi. Bu bir yumuşak tutum değil, bir gevşek tutumdu.

Toprak reformu

Memeleketin bazı hayatı ve zorlayıcı ihtiyaçları da planlama ve reform hamlesi ile beklemek, bu hükümetin başlica kusurları arasında sayılacaktır. Türkîjîn 1 numaralı davası olan toprak dağıtımları, toprak reformu yapacağı, mazereti ile yürürlükteki kanuna ve yeni anayasının açık emrine rağmen durdurulmuştur. Oysa ki memlekette nüfus artışı dolayısıyla topraksızlık son yıllarda had bir şekil almıştır. En azından yarım milyon genç köylü çalışmak için toprak bekliyor. Bunlar hiç topraksız ve köyde gerkenen işsizdirler. Açırlar ve şehirlere akın ederekşehirlerdeki işsizliği ve sefaleti artırmaktadırlar.

Hükümet toprak meselesinde kararsız görünmüştür. Çünkü son yıllarda yabançı uzman raporları ve yerli telkinler bazı fikirleri bulandırmış, tereddüde düşürülmüşür. Halbuki bu işte C.H.P. halka kesin vaitlerle bağlıdır. Davâ ile alay eder cesine Tarım Bakanlığını getirmiştir olan bir kimse işi 8 ay savaşıldıktan sonra bir toprak reformu projesi bırakıp gitmiştir ki ibretle incelemeye değer. Burada toprak dağıtımları önce toprak kadastrosunun yapılmasına, sonra köylü topraklarının birleştirilmesine bağlı sayılmıştır. Bunlardan birincisi en azından 50. ikinci 100

yıllık iştir.

Millî Birlik İdaresi tarafından ele alınmış olan orman kanunu da yeniden rafa konmuştur. Halbuki son harp yıllarından beri deylete halkı saçaşa başbaşa getiren bu kanundur. Demokrat Parti onu uygulamamak suretiyle orman bölgeleri halkın minnetini kazanmıştır. Ancak bunu C.H.P. nin bir umacısı gibi halkın başında tuttu. Bugün kanunun pek çok hükümleri yine uygulanmamıştır. Fakat ne ormanların tahribi önlenememiştir, ne de orman bölgeleri halkın yaşama dâva si bir hal yoluna konmuştur.

Zorlayıcı ihtiyaçlardan biri de yüksek meslek öğretim davasıdır. D.P. hükümetinin orta dereceli meslek okulları açacak yerde, hesapız liseler açarak orta öğretimi sulandırması netice si olarak memlekette yüksek öğrenim adayları beklenmedik bir sayıya yükselmış ve bunlar mahmut Üniversitesi ve yüksek okullarımızın kapılarını na dayanmıştır. Yillardan beri binlerce genç bu kapılardan geri çevrilmektedir. Bunlar geleceğin menfi aydınlar olacaktı...

Hülasa hükümet meclise geniş halk kütüplerini ilgilendiren, çiftçinin, esnafın dertine çare olan kanunlar getirmemiştir...

Statüko politi

Birinci karma hükümet gerçekle hiç bir zaman İslahat fikrine yanıtmadı. Düzenli ve normal bir devlet idaresi devalMLS gibi davranıştı.

Tabil böyle bir hareket noktasından İslahata değil, ancak statüko politikasına gidilebilirdi. Halbuki uzun bir keyfi ve kötü idare devrinden sonra hem devlet teşkilatı, hem de iktisadi devlet teşekkülerini radikal İslahata muhtaç bir duruma girdi.

Gericî hükümet çok istirap vermiş olan partizan idareyi kaldırırmak ve tarafsız bir devlet kadrosu meydana getirmek iddiasında bulundu. Fakat bu bahisteki davranış ile tutumunun dikigate değer bir örneğini vermiş oldu: Hükümet basitçe İşbaşından bulunduğu kadroyu tarafsız hâlan etti. Bu bir kuruntu (fiksiyon) idi. Gerçekte bu kadro 10 yıl içinde bütün bağlantı noktalarına teker teker partizan memurlar oturtulmuş bir kadro idi. Bu unsurları ile devlet kadrosu demokrat partinin memlekette kurduğu geniş taşkılık ve menfaat şebekesinin bir parçası olmuştur. O unsurlar Millî Birlik İdaresi tarafından, tarafsız olmak iddiası ile, aşağı yukarı olduğu gibi yerinde bırakılmıştı.

Devlet kadrosu içindeki bu partizan takımı sadece halkın ikiye ayırmakla ve iktidarı tutma yan vatandaşlara haksız, kötü muamele etmekle, zulmetmekle kalmamıştı. Aynı zamanda tarafsız kalmaya çalışan namusu memur kütlesi de ezmiş, bunalmıştı. Şimdi hükümetin bu tutumu herkesten fazla dürüst memur takımı gölgede miştir. Halk bu tutumu yadrigamıştır. Özellikle o türlü memurlardan zarar ve kötü muamele görev eski muhalefet mensupları ve teşkilatı bu sebeple kırılmıştır, kümüştür...

Hükümetin davranışı memur sınıfında emniyet duygusu sağlamak gibi müsbat bir tesir ya ratabilirdi, eğer hükümet kuvvetli ve istikrarlı bir hükümet olsaydı ve eğer hükümetin bir yarısı büsbütün başka havada olmasaydı. Tesir menfi olmuştur. Çünkü bu tutum eski partizan memura bir nevi dokunulmazlık getirmiştir. O derece ki yeniden suç işleyene dahi dokunulmaz olmuştur. Öyle olunca bunlar böyle bir tarafsız kadro değil, partizan bir kadro istiyen yeni bir iktidarı hazırlamaya koymulmuşlardır. Çok yerde dürüst memur kırılmıştır. Hükümet kapsamında işler duraklamış, rüştü artmıştır.

Birinci karma hükümet baştan beri daha ziyade geleceğe ait işler üzerinde konuşmak ister görüldü. Plânlı kalkınma sözünü ön plâna aldı. Bu da suurlu aydınların bir hasretine cevap teşkil ediyor. Uzun plânsız bir gidişin kötü sonuçları ortadaydı. Öbür yan dan bir ihtiial sonrasında ve halkın efsâre parçalı ve karışık olduğu bir devrede gözler umutlu bir geleceğe çevirmek elbette psikolojikti.

Su kadar var ki, hükümet günün gerçekleri ve zorlayıcı ihtiyaçları üzerinden atlayıp bir savunular alemine geçemedi. Geleceği hazırلامak beraber kollarını sıvayıp bugünün dertlerini ve meselelerini gesaretle ve sır'atle çözmeye girişmesi läzedir. Gelerek onun için bir çıkış yeri olamadı. Hükümetin yukarıdan beri kaydettilimiz tereddüdü ve gevşek tutumu gitgide plân fikrine bağlı aydınlar arasında da tereddütlere yaratmıştır. Zaten az istikrarlı bir idarenin bu uzun ve deli davranışları daha gerçekçi olan geniş halk efsâresi henüz kavranmış değildir...

Plânlı uygulamadan önce zeminin temizlemek, yani radikal İslahat yapmak lazımdır. Nitekim önce devlet idaresinde ve iktisadi teşebbüslerde İslahat yapılması gerekliliği önemle belirtildi. Burada hükümet, plân fikrinin bu temel şartın dan kaçınamaz. Aksi takdirde milletin tasarrufları ile dibi delik kovaları doladurmaya girişmiş ola caktır ki sonu hüsrandır.